Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 13 июнь, 1974 шу. • № 71 (5362). • Мах 2 кеп.

ХАЛКЪА КАНДИДАТАШ

АЛЕКСАНДР ТЕРЕНТЬЕВИЧ АЛТУНИН

№ 672 йолча Грозненски юрта хоржамий округе гІолла Нохч - ГІалгІай АССР-гара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа оттаваь кандидат

1921 шера Омски областерча Черлакски района Стеклянка яхача поселке къеча ахархочун дезале ваьв Александр Терентьевич Алтунин.

1939 шера, юкъерча школе дийша ваьнначул тІехьагІа, тІема гІашлой училище деша вода из, 1941 шера йистейоаккх цо из.

Цу хана денз цун деррига вахар Советски Союза Герзашцарча Низашка деча гІулакхаца дувзаденна да.

Сийлахь-боккхача Даьхен тІема хана Малхбузен, Крымски 1-ча Украински фронташка немецко-фашистски гІаьрахошта духьала латтача хьинаре дакъа лоац Александр Терентьевич Алтунина. Рота, батальона командир, полка командира заместитель хиннав. Шозза човнаш хиннай.

Гитлеровцашца латача хана къонахчали майрали гойтарах Советски Союза Турпала сийлахь цІи еннай цунна. Ленина ши орден, ЦІеча Байракха ши орден, Александр Невске, ЦІеча Седкъа орденаш, дуккха медалаш а еннай цунна.

1943 шера апреле Советски Союза Коммунистически парте членалла дІачуийцав Александр Терентьевич Алтунин.

Ший знанеш даим лакхъю А. Т. Алтунина. 1948 шера Фрунзе цІерагІа йола ТІема академи йистейоаккх цо. Цул тІехьагІарча шерашка Туркестански тІема округе гІулакх деш хул из. 1955 шерагара 1957 шерага кхаччалца Генеральни штаба ТІема академе деш цо. Дийша ваьнначул тІехьагІа Советски Эскаре массехк командни штабнии гІулакхаш тІа хиннав.

1968 шера июле Краснознаменни Къилбаседа - Кавказски тІема округерча бІун командующелла хьожаву А. Т. Алтунин.

Александр Терентьевич Алтунина хьинаре дакъа лоац общественни политически вахаре. Ший деррига низаши знанеши мехка оборонни низ чІоагІбара гІулакха дІател цо, Коммунистически партеи социалистически Даьхени тешаме воІ ва из.

1970 шера денз СССР оборона Министерства центральни аппарате бехктокхамеча гІулакхаш тІа хул инарал-полковник Александр Терентьевич Алтунин. 1972 шера августе денз СССР оборона министра заместителалла, СССР граждански оборона начальникалла хьожаву. РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла хийржав. БархІазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета депутат ва.

Хоржамашта хьалхарча Грозненски района Грозненски шурий совхоза коллектива собране массава раьза а волаш № 672 йолча Грозненски юрта хоржамий округе гІолла Нохч-ГІалгІай АССР-гара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа кандидаталла оттаваьв Александр Терентьевич Алтунин.

МАЛИКА САЛАУДИНОВНА УМХАДЖАЕВА

№ 677 йолча Урус-Мартановски хоржамий округе гІолла Нохч - ГІалгІай АССР-гара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа оттаяь кандидат

1950 шера Казахски ССР Къулбехьен-Казахстански областерча Бостандыкски района Газалкент яхача юрта яьй Малика Салаудиновна Умхаджаева.

Къахьегама биографи 1969 шера дІайолаеннай Маликай. Цу хана, Урус-Мартановски районера Грушевски бархІ шера школа йистеяьккхачул тІехьагІа, цунна хайра, лоаллахара «Горец» яха совхоз хьайбаш леладерий кадраш саггота эшаш йолга. Хала яле а, сий долаш йола професси караэца лаьрхІар цо—№ 2 йолча ферма доярка хилар цунах. Юххьанца деррига а дика вІаштІехьдалацар. Шура кІезига луш дола доахан кхьчар цунна. Бакъахьа хержабий-хьотІ аз сайна из болх аьнна хеташ шекьювла яьлар. Цхьабакъда ше карайяца гІулакх тІагІертта чакхдаккхен хІама хаи гІерташ йола Малика тІайийрзза хьайбаш леладара, кхабара, царна Іунал дара толашагІа йола методаш Іомаеш яр. Фермерча механизмай балха принципаш Іомайир Маликас, цу хана, пагахьа санна эше, слесара когаметта а болх бе ховш яр из.

Кастта белгалйоахаш къона доярка юаца болабелар. ЧІоагІа лоархІаш хьехас баьлар из. Шура яккхара план хадданза тІехкхоачашйора М. С. Умхаджаевас.

Маликас къаьстта доккхий толамаш даьхар 1973 шера. Ше лелабеш хиннача 16 Іаттах хІаранегара 3555 килограмм шура яьккхар цо — из шера ши план хІана яц аьнна яр.

Доккхий производственни толамаш доах Малика Салаудиновнас пятилетка диълагІча шера а. Хьалхарча квартале ше лелабеча 19 Іаттах хІаранегара 199 килограмм шура яьккхар цо. Совхозе эггара тІех яьккха шура я из.

ХІанз къахьегама толашагІа йола приемаш дІаІомаю шура эггара дуккагІа яхара говзанч йолча Малика Салаудиновна Умхаджаевайгара.

1973 шера Ерригсоюзни социалистически яхье даьха производственни толамаш бахьан долаш Къахьегама ЦІеча Байракха орден, Сийлен грамоташ еннай цунна.

1973 шера ВЛКСМ мугІарашта юкъеяхай Малика.

Малика Салаудиновнас кхетамца цхьана-тарду производственни гІулакхаши общественни болхи. Къахьегамхой депутатий Урус-Мартановски районни Совета депутаталла, комсомола райкомеи совхоза профсоюза болхлой комитетеи членалла хержай из. Ферма коллективе, юрта, районе боккха хьехама болх бу цо.

Хоржамашта хьалхарча «Горец» яхача совхоза болхлой, юрта боахама специалистий, гІулакхерча наьха собране массава раьза а волаш № 677 йолча Урус-Мартановски хоржамий округе гІолла Нохч-ГІалгІай АССР-гара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа кандидаталла оттаяьй Малика Салаудиновна Умхаджаева.

КЛАВДИЯ ИВАНОВНА АРЖИНТ

№ 675 йолча Наурски хоржамий округе гІолла Нохч - ГІалгІай АССР-гара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа оттаяь кандидат

1946 шера Нохч-ГІалгІай АССР Шелковской района Курдюковски станице колхозхочун дезале яьй Клавдия Ивановна Аржинт. Эрсе. ВЛКСМ член я. Юкъера специальни образовани яьккхай.

1967 шера Шелковской юртбоахама техникум йисте а яьккха Менжинске цІерагІча колхозе болх бе йолаелар из юххьанца звеньевая йолаш, цул тІехьагІа агрономалла-виноградаралла. 1972 шера комсаш лелаю бригада тІехьайисачара хьалхайоаккхилга тІадулл цунна.

Шийна тІера декхар кхета а деш, массаза а ший долча хьинарца дІадоладир гІулакх бригадира Аржинт Клавде. Цхьа система йоацаш ягІача комсий гаьнашта реконструкци яргара дІайолаелар из. Цо йиш хилийтар бригадерча къахьегама 80 процент механизаци е. Лаьтта лелададара культура лакхъяр духьа къовсам болабир. Йизза кхоачашйора агротехнически мероприятей ерригa комплекс. Іилманеи хьалхалаттача практикaнеи керда карагІдувларашка хьожар из. Комсаш лелаяра дикагІйола методаш Іомаю дешар вІашагІделлар цо.

Бригадирои из керте латтача коллективои хьийга къа шолхонца юхаметтаэттар. ИйслагІча пятилетка кхаь шера комсаш гулъяра план тІехкхоачашъяьй. 1973 шера цо лелаеча ерригача бешара гулъяьча комсий юкъера хьувкъам 98 центнер — декхарашка лаьрхІачул 13 центнер лакхагІа хилар. Комсий морзал йиъ процент лакхъелар, хІаьта комсаш кхеярга баха мах колхозе юкъера лаьрхІача бахачул 9 сом лохагІа хилар.

Боккха пайда луш боахам ба Менжинске цІерагІа йола колхоз. Цу даькъе доккхий хІамаш карагІдаьннад комсомолка Аржинт Клавдия керте латтача комсаш лелаерий бригадана а.

1973 шера къахьегама толамаш дахарах «Знак Почета» яха орден еннай К. И. Аржинта.

Клавдия Ивановна — дика общественник. ВЛКСМ райкома членалла, къахьегамхой депутатий районни Совета депутаталла хийржай. Бригада совета керте латт. Колхоза комсомола комитета член я. Политинформатор я. Колхозхоштеи юрта, районе бахача нахан юкъе лоархІаши сий деши я.

Хоржамашта хьалхарча Менжинске цІерагІча колхоза колхозхой собране массава раьза а болаш № 675 йолча Наурски хоржамий округе гІолла Нохч - ГІалгІай АССР-гара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа кандидаталла оттаяьй.

А. П. КИРИЛЕНКОЦА ХАРЖАРХОЙ ВІАШАГІКХЕТАР

СВЕРДЛОВСК, 11 июнь. (ТАСС). Химически машиностроене Уральски завода, Верх-Исетски металлургически завода, Союза Совете деча хоржамашта йолча город Свердловска Чкаловски хоржамий округерча кхыча предприятей коллективай викалаш тахан вІашагІкхийтар СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа оттаваьча кандидатаца КПСС ЦК Политбюро членаца, КПСС ЦК секретараца А. П. Кириленкоца.

ЧІоагІа раьза хинна сийлен президиуме харжар КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И Брежнев керте латта КПСС Центральни Комитета Политбюро.

ВІашагІкхетар дІадоладир парте Чкаловски райкома хьалхарча секретара В. М. Мапюхина.

Химически машиностроене Уральски завода еза-йоккхача химаппаратура цеха начальника Н. Б. Кулиговске — депутаталла харжа оттаваьча кандидата тешам беннача—дийцар А. П. Кириленко захарахи гІулакххехи, Чкаловски округера харжархой тІахьийхар хоржамаш хулча дийнахьа коммунистийи парте боацарийи цхьоагІо йолча блока кандидаташта тІехьа массане а цхьатарра кхаж тассара.

ВІашагІкхийттача къамаьлаш даьча харжархоша белгалдоахар, Коммунистически парте, цун ленински Центральни Комитета, Советски пачхахьалкхен чуреи арахьареи политика уральцаша дег тІара къоабалъеши хьаллоацаши хилар.

Къамаьл дир харжархоша дег тІара тІанийцача А. П. Кириленкос. Цо баркал аьлар ше СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаталла оттаваьча город Свердловска Чкаловски хоржамий округерча производственни коллективашта, беррига къахьегамхошта.

Советски наха хов, аьлар А. П. Кириленкос, болхлой класса вахара хьашташи идеалаши бахьан долаш къовсам лоаттабар, халкъа гІулакх дар мара, кхы тайпа йоакхо ленински парте ца хинналгеи йоацилгеи.

М. А. СУСЛОВЦА ХАРЖАРХОЙ ВІАШАГІКХЕТАР

ЛЕНИНГРАД, 11 июнь. (ТАСС). Тахан укхаза Кировски хоржамий округера харжархой вІашагІкхийтар цу округе гІолла СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжи оттаваьча кандидатаца КПСС ЦК Политбюро членаца, КПСС ЦК секретараца М. А. Сусловца.

Гулбеннараша Іалаьмате чІоагІа легаш гІоздаьнна а болаш сийлен президиуме хержар КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латта парте Центральни Комитета Политбюро.

ВІашагІкхетар дІадоладир парте Кировски райкома хьалхарча секретара Б. А. Муранова.

«Кировский завод» яхача производственни объединене слесара-сборщика М. В. Гусорова — депутаталла харжа оттаваьча кандидата тешам бенначо гулбеннарашта дІадовзийтар М. А. Суслова вахари гІулакхаши, округера харжархой тІахьийхар хоржамаш хулча дийнахьа коммунистийи парте боацарийи йохьргйоацача блока кандидаташта тІехьа кхаж тассара.

ВІашагІкхийттача къамаьлаш даьраша чІоагІа доккхал деш дувцар коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккхий планаш кхоачашъеча доахача толамех, дег тІара баркал йоахар советски халкъ машареи прогрессеи наькъагІа дугача хьамсарча КПСС-а.

Къамаьл дир гулбеннараша безаме тІанийцача М. А. Суслова. Шийх боккха тешам боларах округерча харжархошта дег тІара баркал а аьнна, депутаталла харжа оттаваьча кандидата дош делар, из тешам ца боабара ше долла хІама дергхиларах, дІахо а ший деррига низаши знанеши, деррига хьинар ленински Коммунистически парте политика чакхъяккхар духьа, коммунизм котъяккхар духьа лоаттабеча къовсама ше дІатергхиларах.

М. А. Суслова дег тІара баркал аьлар гулбеннарашта Коммунистически партех, новкъост Л. И. Брежнев керте латтача цун Центральни Комитетахи Политбюрохи дег тІара дика хеташи доттагІал долаши дешаш аларах, парте чуреи арахьареи политика дег тІареи массане а цхьатарреи къоабалъярах.

Республика кхашка

КАСТТА ЯЛАТ ЧУЭЦАРГДА

Дукха ха йисаяц ка бола ялат чуэца комбайнаш кхашка араяха. Цу лоархІамеча кампанега чуйнна кийчлуш ба механизатораш, беррига ялат кхедераш. Тояь йоалаш латт ялат чуэца ерригa техника

ПланагІа кийчъе езача ялат чуэцача комбайнех 90 процент кийча я Наурски районе хІаьта Сунженска районе — 91, Надтеречни районе — 83, Грозненски районе — 82 процент.

Бакъда дуккха боахамаш да республике ялат чуэца техника кийчъяра йоагІаш йола йоакхо ца еш. Ахане кІезигагІа яраш мара тоаьяц Веденски районе. КхоалагІа дакъа комбайнаш тоаянза я Гудермесски Малгобекски районашка.

Комбайнашта ремонт яра план 60 процент мара кхоачашъяьяц Урус-Мартановски районе, 70 процент мара Шелковской районе.

Кастта чуэца йолаергья силоса лаьрхІа дІайийна культураш а. Бакъда, силос хьокха комбайнаш кхоалагІа дакъа мара кийча яц республике.

Республике 486 жатка кийчъяьй, вешта аьлча 85 процент, хІаьта Малгобекски, Грозненски, Надтеречни районашка кхоалагІа дакъа мара я тоаяь яц уж.

Ерригa техника сихха тоаяь йоаккхилга — лоархІаме декхар да.

ДИКА КИЙЧО ЯЬЙ

Шалински района колхозашкеи совхозашкеи ка а баькххаб кІина. Дукха ха йисаяц из чуэца ха хьатІакхача.

1974 шера ялат чуэцарен юрта боахама продукташ кийчъярен хьакъехьара КПСС Нохч-ГІалгІай обкомен республика Министрий Советеи соцам мишта кхоачашбу укхаза?

Тхо хилар района XX партсъезда цІерагІча колхозе. Укх шера цу боахаме 750 гектара тІа дІадийнад «Безостая-1» яха гурахьа дув кІа. Соахка а дика хьийкъар укхаза из кІа — хІара гектара тІара 33,4 центнер яьккхар. Из ерригача районе лакхагІа бола хьокхам ба. Укх шера а ялат соахкарчул кІезигагІа ца даккха уйла я колхозхой. Цудухьа дукха къахьийгад цар из хьувкъаде гІерташ.

Гуйрнйна агротехнически мероприятей бІарчча комплекс чакхъяьккхар. ХІаьта кІи фийгашцара белок дуккагІа, хьувкъам лакхагІа хилийтара ший ханнахьа, бІаьсти аммиачни селитраца дерригача кІина подкормка йир. Оасар дІадоаккхаш ядохимикаташ тайсар, макхаш даьхар. Садоахкача зуламерча хІамашта духьала молхаш техай.

Цхьатарра листа хьатІадаьна латт кІа. Лоаца аьлча чуэца ялат хургда.

ХІанз из ца дойташ чуэцар низаш лерттІа дІанийсдарах, ялат хьакхареи цІаозареи балхаш планагІа кхоачашдарах тийша хургда.

Ялат чуэцара план хьайовзийтар тхона колхоза керттерча агронома:

— Ялат чуэцара плана юкъе йоагІа бІарчча конвейер. Дукхача шерашка бакъдаьча групповой хьисапе чуэцаргда ялат, 300 гектара тІара ялат хьакхари ардари къаьста а долаш чуэцаргда, хІаьта вож — хьоккхаше а оардаш. СК-4 яха пхиъ комбайн кхай тІа яргья. Уж ремонт яь кийча я. ХІанз фийг Іобожа тарлу моттигаш герметически дІакъовлаш ба механизатораш.

КПСС обкомеи республика Министрий Советеи директиваш тІа белгал мадаккхара 10 июне хьокхача кхаьчадий хьажа кхай тІа арабовргба комбайнераш. ХІара комбайна тІачІоагІваь комбайнери квалифицированни помощники ва.

Ремонтни площадка тІа комбайнера Ибаев Саламбека дІатІадахар тхо. Ший СК-4 яха машинаца духхьашха аравоалаш вац из укх шера. ДІадахача шера колхозе хьалхара преми (100 сом) елар цунна. Ший комбайнаца 605 тонн ялат аьрдар цо. Укх шера ший воІаца Іимранаца болх бергба Саламбека. ХІанз ялат Іоъаха тарлу моттигаш чІоагІъеш ва из.

Ялат чуэца доладьча хьалхарча денношке а дийнахьа 12 гектар хьакхеи 22 гектара тІара ялат ардеи лерхІ комбайнера.

— Айса тІанийца социалистически декхараш кхоачашде низ кхобергбац аз, — аьлар ший машинах бІубеннача С. Ибаева.

Хьалха латтачун уйла хьаллоац комбайнераша Джамуев Ломсолта, Эльдиров Ахьъяда.

Паччахьалкхен складашкеи ялат дІайийдеча пункташкеи ялат дІаувзаш боахама ший машинаш хургья — хІара комбайна шиъша йолаш итт автомашина.

Сортировка е ялат дІаувзача центральни хьатта болх беш хургба опыт йола электрикашмашинисташ Сайдулаев Зайнди, Гидаев Ита. Хьатта шин сменагІа болх бергба. ХІара сменагІа кхоъ болхло хургва сортировка еш. Нагахьа санна эшаш хуле кхаь сменагІа болх бе лерхІ укхаза.

Комбайн чакхъяьначул тІехьагІа ча хьагулдергда. Цига болх беш хургба трактористаш Мусаев Юсуп, Турсуев Сайд-Махьмад.

Кха йисте йоккхий токхораш яь дІаззача Массаевеи Керимовеи аргІаш деш вІашкатохаргда.

Ча дІазза мукъадаьннача лаьтта шоай луцнльникашца болх бергба Хизриев Хьусена, Джамалдиев Бекмарзас.

Гурахьа дийна ялат чуйпачул тІехьагІа юхейнсача юхкашта луцени яр боккхача лоархІамера агротехнически прием я, хІана аьлча цо оасар дІадоаккха, юрта боахама культурашта зулам ду садоахка хІамаш йоаю, хІаьта цул совгІа лаьттанцара тІоадал а социаю.

Ялатах мукъадаьннача лаьтта оахам деш а шозлагІа культураш дІаювш а хургба трактористаш Эльжуев Оалхазар, Бекмурзаев Хьамзат, Эрсиев Хасмутдин.

Къаьстта йоакхо ю колхозхоша фуна лаьрхІа 200 гектара тІа «Безостая-1» яха кІа дІадийнача участка.

Колхозо укх шера паччахьалкхенга 800 тонн дика кІа дохкаргда, пятилетка планагІа дохка дезар 120 тонн мара йоацача.

Социалистически яхь йоаржаяра къаьстта теркам тІа а бохийташ 12—13 дийнахьа чуэцаргда ялат.

Ялат чуэцача хьалхара моттиг яьккхачун сийна «Молния» ара а хецаш байракх айергья. ХІара дийнахьа арадуврга долча «Къахьегама листока тІа» дувцаргда ялат чуэцарашта карагІдувларех.

Ялат цІендеча хІара дийнахьа доска тІа дІа а яздеш дІадовзийтаргда ялат чуэцарий а кхыча балха боахкарий а хьоккхамаш.

ХІара пхе дийнахьа хьалхара моттиг яьккхача комбайнера 10 сом, шоллагІа моттиг — 5 сом совгІата лургда.

Деррига ялат чуэцача хана хьалхара моттиг яьккхачоа 100 сом, шоллагІа моттиг —75 сом, кхоалагІа — 60 сом дала лаьрхІад.

Донской механизатораша дІадоладьр хьал а лоацаш шерра социалистически яхь йоаржаяьй колхозе ялат лоацача ханеи дикеи чуэцара а паччахьалкхенга дохкара а.

П. НОВАКОВ,
агроном.

БЕЗАМЕ ВІАШАГІКХЕТАР

Селхан «Грозненский рабочий» газета пресс-зале республикански газетий журналисташца вІашагІкхийтар вай республике гастролеш еш йола Крымерча музыкально-драматически театра творчески коллектив.

Театра директора Г. И. Стефурака дийцар журналисташта театра историех, цун коллектива кхоллама балхах, толашагІболча театра артистех.

—Шин оагІорахьа дог гІоздоаккх са тахан укхаза вІашагІкхетаро, — аьлар ше къамаьл деш артистка С. Вандалковскаяс, — цкъа-дале, вежарашха йолча Нохч-ГІалгІайчен столица къахьегамхой бовзаро, шозлагІа-дале тахан Украински ССР заслуженни артист сох ярах бола хоам укхаза вай цхьана долаш хьакхачаро.

Шоай репертуарацара цхьаццайола номераш гайтар гулбеннарашта театра артисташа. Цу юкъе дар украински а эрсий а вллеш, цыганий халхар, пьесаш тІара доакъош.

Шинна а оагІонна пайдане долаш, массане дог гІоздоаккхаш дика чакхдаьлар вай хьаьший - артисташ журналисташца вІашагІкхетар.

Республикански газетий журналисташа зизаш делар хьаьшашта вІашагІкъасташ.

ПРОГРЕСС СИХЪЯРА ТІАБЕРЗАБАЬ НИКЪ

КПСС ЦК-ас партега, советски халкъага даьча Кхайкаралга, баьш хинна лаьгаш карадерзадаь 20 шу дизара хетаяь Алма-Ате хиннача торжественни заседание КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьлага хьежжа юртбоахама пропаганда дІахо трарца юваенна йола лоархІаме мероприятеш йийцар 11 июне СССР юрта боахама Министерства коллеге.

Коллеге ишта дийцад юрта боахама даькъе Монгольски Халкъа Республикаца цхьана экономически Іилма- технически гІулакхаш леладарах дола дешаш а.

ГДР-ерча «АГРА-74» яхача дунен халкъашта юкъерча выставка хьакъехьа хоам беш къамаьл дир из выставка хьаеллача яхача СССР делегацена керте лаьттача КПСС ЦК Политбюро члена, СССР юрта боахама министра Д. С. Полянске.

(ТАСС).

ДIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта духьала

НИКЪ БЕХКА ЗУЛАМХОШТА

Социальни бокъо енна ца Iеш, къахьегама сага вахара материальни хьал-ди хувцара, цун кхетам коммунистически ларда тIа баккхара эшаш мел йола торонаш хьаккхеллар Советски Iаьдало. Ший хьалхарча деношка денз Советски Iаьдало, Коммунистически парте массаза йоакхо я а яьй. хIанз а ю тайп-тайпарча халкъашта юкъера вежарали доттагIали чIоагIдара, хIара халкъа, эIамига дале а доккха дале а культура, искусство дегIайоалаяра мел эшаш дар цхьатарра хьакхоллара. Из дика гу нохчийи гIалгIайи халкъий дIадахача историега юхьахьежача, цуи вахарца а культурица а хиннача хувцамашка хьежача.

Дика хургдар вай вахар духхьала гIозача хувцамех латташ даларе, цу эргалонашта духьалъювлаш новкъарлеш ецаре. Ховш да хIанз а вайна юкъе ца доагIа, харцахьа гIулакхаш долга. Царех да кхалнах удабелга, кхалнахах удош доахилга, пхьенаш лехилга, къамашта юкъера интернациональни доттагIал чIоагIдара новкъарле елга.

Боарам боацаш доккха да дына секташкара доалаш дола зулам. ХIаьта вайцига йолаш я тайп-тайпара дына тоабаш. Цар массане шо-шоай идеологи я, хIаране шоаш хьош бола никъ нийсагIа лоархI, бакъда, цхьан хIамайна барт ба цар массане а: обществана духьале а еш, кердачоа, сийрдачоа, сага вахаре гIоза хувцам бахьаш долчоа новкъарле а еш сага кхетам балара гIулакх шоай кара эца гIерт уж. Бакъда из цхьаккха дича вай общества могийтаргдолаш хIама дац. МоллагIча къамах уж бале а, е моллагIа ды лелабеш уж бале а социалистически общества члений вахара - лелара нормаш массане цхьатарра я. Царех эггара керттердар —из хьаьнала къахьегилга, советски законаш телха ца делга. Цудухьа боккха лоархIам болаш я КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Х-ча пленумо республикерча къахьегамхошта атеистически а интернациональни а кхетам баларах тIайийца решенеш. Цига ховдамболлаш белгалдаьккхар республике бахача тайп-тайпарча къамех болча къахьегамхошта юкъера вошали доттагIали телхаде гIертилга, советски законий нормаш телхаелга, могийтаргдоацилга.

Цу пленума решенеш ювцаш предприятешка, учрежденешка, совхозашка, колхозашка яьча собранешка, сходашка къахьегамхоша дIакхайкадир дыча секташа законаш телхаделга, обществача луш пайда а боацаш ваха гIертилга шоашта юкъе тарлургдоацилга а. Цу тайпара бола нах эггара лиракIча тайпара бехктокхаме баилга шоаш хьадехилга а.

Шеко йовццаш да КПСС обкома Х-ча пленума решенеша хIанзле а бенна пайда боккха хилар. Эггара лоархIамегIа дар да зуламера гIулакхаш леладерашта духьал цу соцамо Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой барт кхотабар.

Дына секташа а иштта кхыча зуламхоша а леладеча телхача гIулакхашта духьал къовсам шерра боаржабара йоккхий торонаш я республикерча творчески интеллигенце — писателий, журналистий, иштта кхычар. Цар шоай произведенешца, фельетонашца, радио а телепередачашца а мадарра хьахьоакха деза цар гIулакхаш, цунах доала зулам.

Зуламхошта духьал лоаттабеш бола къовсам шийх пайдане хургболча тайпара дIабахьара доаза дезаш да цар моральни сибат. Тоъаргда цу гIулакха массехк масал доаладича. КIезига бац республике цхьа шу хьалха Целиноградски областе кхелха волча Висхьажех шоай шейх лерхIаш бараш, цун къайлагIарча нийсах тешаш бараш. Мала хиннав Висхьажа, фу бахьан хиннад иштта дукха нах цунах теша? Цу гIулакха бахьан данне да а дац. Кхыметтел цхьаккха тайпа дешар дийша а хиннавац Висхьажа, цхьаккха къайле хиннаяц цунна йовзаш, духхьал тIехьабиса кхетам лоха бола нах Iехабе хара къайле хиннаеце. Бакъда ше Iехабьча наьха чотах ше ваха а ший истий кхаба а хайнад цунна. Теша хала да вай хана массехк сесаг йолаш саг ва аьлча. Бакъда Висхьажий ткъаьиттанел совгIа сесаг хиннай. Хеталу, вай хана, сага сиглен а, фордий а, лаьтта а къайленаш яйзача хана, миштта мегаргда Висхьажа санна волча сагах теша, цунах шейх дархIа.

Массехк шу хьалха советски органашта духьале яьча Сунженски районе ЧумилгIа яхача юрта вийнав Газзаев Хьамад. Из а хиннав шейх лоархIаш, ший тоаба а йолаш. ТIаккха малав Газзаев? Эггара бIехагIа вола бандит вар. Казахстанера денз Нохч-ГIалгIайче кхаччалца кIезига нах байнабац Газзаева карах. МалагIа дар цо нах боабара бахьан, малаш бар цо боабаьраш? Цо боабаьраш хьаьнала къахьегамхой бар, тIаккха боабара бахьан цар Газзаева тикаш, складаш йохае духьале еш хилар дар.

Иштта да сектантий а царна керте латтарий а моральни сибаташ.

Укх тIеххьарча хана дына секташа леладеш дола зуламе гIулакхаш лаьгIденнадале а уж дита ца тугараш, хьалха денз шоаш хьабенача наькъа тIара боала ца тугараш хIанз а болаш ба республике. Цу гIулакха а массехк масал доаладича тоъаргда. Дукха ха йоаццаш Ножай-Юртарча районерча ГIордалой юрта Совета сессе белгалдаьккхар юртара, цхьаццабола сектанташ советски законаш телхадара тIерабовла дага ца хилар. Укхаза цIераш йоахаш бар цу юрта Совета чуйоагIача юрташкарча йиъ сектана керте латта Идалов Муршади, Яхихаджиев Iумар-Хьажа, Куклаев Джума, Абубакаров Муса. Мурдий тоабай тхьамадаш да тхо яхаш лелача цу виъ саго шоаш обществана луш цхьаккха пайда а боацаш, шоашта тIехьа ваькха цхьа бIаьн ах-бIаьн гаргга саг хиннав.

Ховш ма хиллара, Октябрьски революци хинначул тIехьагIа вай мехка хьахиннав ший кхоллама а вахара а да вола саг. Из саг кхевара процесс йолаелча денз мамогта цуна духьал къовсам лоаттабьб моллаша, дына секташа, кулакаша, кхычар. Уж массаза а Iадатея шариIатен Iаьдалах баха гIийртаб хIана аьлча Iадато а шариIато а царна бокъо лора кхалнах, кагирхой шоай доала кIалара ца бавийта, адамашта юкъе лелаш дола гIулакхаш советски законашца ца къестадейташ шоаш къестадарца нах шоай Iоткъама кIал лоаттабе.

Дына сектай уж во гIулакхаш хьадоагIа дукха шераш да. Дагалаццал вай республике юрта боахама коллективизаци елга дIадихьа ткъаиттлагIа шераш. КIезига моттигаш яц сектанташа, кулакаша кIийлен тIара топаш етташ, цIераш етташ коммунисташ, активисташ боабаь. Цудухьа шийна кIал цхьаккха лард йоацаш да хIанз а тIехьа цхьаццабола нах Нохч-ГIалгIайче е классови къовсам хиннабац ала гIертилга. Нагахь классови къовсам хиннабеце хьан карах байчаб республике цу шерашка боабаь хинна итташ активисташ, коммунисташ, партийни, советски болхлой? Ховш да моастагIчо мара уж ца боабаьлга. Иштта, ткъаьиттлагIча шерашка Шаьла районе кулакий а духовенства а карах вийнав ВКП(б) нохчий обкома бехктокхаме болхло Сайханов Iалаудин, иштта цу шерашка Гудермесски районе вийнав цу обкома бехктокхаме болхло Кундухов Муса. Цу шерашка кулакий а духовенства а карах байра Пригородни районера Мочкъий-Юртарча партячейка секретарь хинна Мальсагов Муса. Назрановски районерча Сурхо-тIа йийнай Л. Цечоева, ВКП(б) Ножай-Юртовски окркома женорганизатор хинна Багирова, Сунженски районе Ленина цIерагIча колхоза председатель хинна коммунист Асуев НогIа, иштта кхы дукккхабараш. Цхьаккха хIамайна бехк бацар цар а, иштта байнача кхычар а парте политика нийса дIакхухьилга, шоай халкъашта дика хулга лойлга мара.

Хьаьнала къахьегаш баха нах массаза а духьал хиннаб зуламеча гIулакхашта. ТIаккха хIанз-м цу гIулакхашта цхьаккха лард я а яц. Цудухьа республикерча къахьегамхоша цхьа барт болаш дIадех пхьенаш лехилга, мехкарий удабарцей урдош дахарцей кхалнаьха бокъонаш телхаелга ховдамболлаш юкъера дIадаккхилга.

Ховш ма хиллара, хIанз а нийслуш ба саг югача эIамсаго йоIа кийчъеш йолча поарталах, кхыча хIамаех урдув да ала ца тугараш. Саг югачо пускала деш дола совгIат да ала гIерт уж цунах. Цхьаккха духьала вац маьре йодача йоIо а, из югача эIамсаго а вIаши совгIаташ дара. Иштта харцахьа хургдац шоай торонага хьежжа цар даьша, нояноша царна совгIат далар а. Бакъда кхалсага даьша саг югача эIамсагагара массехк эзар сом доаккхаш хилча, из урдув хиланза далац. Ховш да, иштта дукха ахча саг йоалаеча сага вIашагIтоха гетгара а хала долга. Цудухьа из е декхарийла ваха везаш хул, е къоал де дезаш хул.

Цудухьа дукха толашагIа дар-кх кагийча наха шоаш цхьа дезал а хинна Iохайшачул тIехьагIа шоашта эшаш дар шоаш Iалашдича. Мичча бесса дале а шеко йоацаш да цаI: урдош даьхадар аьнна керда хьахулаш бола дезал чIоагIагIен барт болашагIен ца хулга.

Зуламе гIулакхаш леладеш бараш та, обществана тIабахьаш пайда боацаш баха гIертарашта духьал къовсам лоаттабара юрта Советашка хержа е общественни комиссеш. Юрташкарча ерригача общественностаца, интеллигенцеца, ерригача административни органашца цхьана цу комиссеша никъ бехка беза вай общества законаш телха а деш баха гIертарашта, дIахайта деза, царна советски законий моллагIа пункт толхаярах лирача бехктокхаме озаргхилар. Из лоархIаме гIулакх хьаллацара, вахарца ца тарлучоа духьал шерра къовсам лоаттабара йоккхий торонаш йолаш да художественни литература а. Республика писателаша шоай хьинар кходергдац прозаически а поэтически а жанраех йола произведенеш хьакхолларца тIехьадисача гIулакхашта духьал лоаттабеш бола къовсам хьаллацара.

Сийрда а иразе а да советски сага вахар. Цхьаккха хана цхьаккха кхыча обществе къахьегамхочун ца хинна бокъонаш я Советски Iаьдало, Коммунистически парте сагага кхачийтараш—деша, болх бе, салоIа. Цудухьа ях вай зуламе гIулакхаш леладерашка: «шо ткоца тарлургдац!»

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ,
писатель.

ЮРТАШКАРЧА АГИТПУНКТАШКА

Массехк ди мара дисадац СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш хила.

Цу денна дика кийчъяьй, масала, Йоккхача АтагIара № 31 йола агитпункт. Арахьа а чухьа а хьалтехa доахк лозунгаш, партеи правительстван кулгалхой портреташ. Истола тIа да керда газеташи журналаши. Болх беш да справкай истол. Цига жоп лу харжархоша даьча хаттара.

Агитпункта агитатораша боккха политико-массови болх баьб. Къонача харжархошца вIашагIкхетара сайренаш яьй, цIаьхха а цIаьхха а хьежаб харжархой спискаш нийса йий.

Иштта дика кийчъеннай «Загорскийн» «Атагинскийн» совхозашкара агитпункташ а.

В. МАТИЕВ.

●

СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара кийчо еча хьинаре дакъа доацаш ба Грозненски районa Чечен-Аулерча юкъерча школа хьехархой. Агитпункте дика кийчъяьй харжархочун уголок, гучахьа хьалтеха я агитаторий дежурства график, кийча я харжархой спискаш. Къахьегама ди чакхдаьлча юртахошта деша керда газеташ, журналаш да агитпункте.

Массаволча агитаторо совхоза къахьегамхошта хьалхашка латта декхараш довзийташ беседаш чакхъяьхай, харжа оттабаь кандидаташ бовзийташ дукха болх баьб.

А. УСМАЕВ,
ОСВОД-а Грозненски райсовета председатель.

ДАГЕСТАНСКИ АССР. Готтача лоаман чIоже дийнахьа а бус а дижац хьалбеш латтача гIирса тата. Советски Союза массе мIингера лоаман мехка чухоххкабелар нах массеи ший тайпара оамал йолеи Сулак юхакъовлар духьа. Укхаза хьалъеш латт Къилбаседа Кавказе эггара йоккхагIйола Чиркейски ГЭС.

Денгара денга темпаш лакхлу Сулака тIа гIирс хьалбеш латтача. Лаккха урагIъяхай бетонни арочни плотина, вIашагIъеххаш латт гидроагрегаташ.

Эггара хьалхара агрегат укх шера 7 ноябрь хьатIакхоачаш болх бе йолаялийта лаьрхIад.

СУРТА ТIА: гидроэлектростанце зданена опалубка вIашагIйоллаш латт.

Р. Дика сурт.
ТАСС фотохроника.

ИДЕЙНИ ТЕШАМА БЕРРИГАЧА НИЗАЦА

Массехк ди мара дисадац вай мехка вахаре боккха лоархIам болаш йола событи — СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш хила.

Таханарча денга ерригача республике чакхдаьннад харжархой депутаталла харжа оттабаьча кандидаташца вIашагIкхетар.

ХIанз кхы а дукхагIа хьаьдаи хьалхашка латта декхар кхоачашдара тIаберзабаьи бе безаш ба массово-политически болх. Хоржамий кампане хIанзарча этапе къаьстта лоархIаме ба керттерча даькъе юкъхьанцарча партийни организацешта, цар агитколлективашта, хоржамий участкови комиссешта тIабужаш бола организационни болх.

Докладчикаша, политинформатораша, агитатораша, депутаталла харжа оттабаьча кандидатий къахьегамеи общественнии гIулакхех шоаш дувцаш, агитаци айхха ювз цу района, хоржамий округа боахами культурен дегIакхувлара хьаьдача декхарашца, планашца, гIулакхашца. Нах баххача моттигашка беш бола массово - политически болх дика бу агитатораша — кооперативни техникума коммунисташа Л. Маньков, С. Езаевас, Е. Тыртычне, Е. Мухинас, кхычар.

Кандидатий къахьегамеи общественнии гIулакхех шоаш дувцаш, ладувгIараштa хьалхашка сурт оттаду цар хоржамашта хьалха даьча КПСС ЦК Кхайкарал тIа кхетадеши мадаррен дийцача вай доккхийча толамий, харжархошта дувц парте белгалбаь чурча политика никъ толаме чакхбоахаш хиларах, нийслагIча пятилетка план, КПСС XXIV съездо тIайийна машара Программа кхоачашъеш хиларах.

Шерра боаржабеча кIоарга идейни чуловцам болаш болча агитационни коллективай массово - политически балхо, хоржамашца дувзаденна ерригa организационни дешаш нийса къоастадаро ондоча даькъе новкъостал дергда СССР Лакхехьарча Совете ду хоржамаш толаме чакхдахара. Массово - политически болх иштта бу Черноречье поселкерча СССР 50 шу дизара цIерагIча химкомбината парторганизаце. Депутаталла харжа оттабаьча кандидаташта тIехьа агитаци яра аьттув болашагIа дола хьалаш вIаштIехьдаьхад агитпункте цун заведующе А. Севастьянова, участкови хоржамий комиссе секретара, парте обкома члена Л. Бурмистровас. Харжархошта юкъе чIоагIа бехктокхаме а хеташ бу болх агитатораша — комсомолкаша, аппаратчицаша Л. Мейрневаси Т. Карначеваси, токара, комсомольца В. Безугле, кхычар. Дукха харжархой гIад а бахе шоаш ух агитпункташка, цига царна йовзийт депутаталла харжа оттабаьча кандидатий биографеш, КПСС ЦК-ас СССР берригача харжархошка, гражданашка даь Кхайкарал.

Гражданаш тIаийбелга дика вIаштIехьдаьккхад Кирова цIерагIча поселкерча, Анисимова цIерагIча НГНПЗ парторганизацегара агитпункта заведующи З. Федорова, участкови хоржамий комиссе секретарь Э. Тарасова йолча 9-ча агитпункте, ТЭЦ-2 парторганизацегара заведующи И. Ломакин волча 10-ча агитпункте.

Къахьегамхоша салоIилга церна идейни кхетам баларца цхьана дика тарду маьхк еча комбината клубе (агитпункта заведующи З. Трунькова, участкови хоржамий комиссе секретарь Л. Климова, агитатораш Ш. Шамсуев, В. Балакова, Л. Гузовская, А. Губарева, кхыбараш).

П. ХОРОШИЛОВ.

IИЛМАН НАЬКЪАШ

Сенца белгалъяьннай хIанзара Iилман бIаьшере? СССР Iилмай Академе малагIа дакъа лоац Iилман техникан керттера декхараш кхоачашдеча? МалагIча лостамашкахьа дегIаухаргда Iилма? АПН корреспондента даьча цу хаттарашта жоп лу академика ИВАН ИВАНОВИЧ АРТОБОЛЕВСКЕ:

— Российски Iилмай Академе ше хьахиннача юххье ший керттера декхар а даь оттадир фундаментальнии естественнии Iилмаш дегIадоаладелга. «Шенача» Iилмах дIакъоастаеш яцар цу хана техника проблемаш. Эггара хьалхара эрсий академикаш цудухьа хиннаб Iилмахой-энциклопедисташ. ХьадагIавохаргва вай Михаил Ломоносов — физик, химик, механик, астроном, гIорбаьнна математикаши механикаши Леонард Эйлери Пафнутий Чебышеви, механик Иван Вышнеградский, итташ кхыбола Iилмахой.

1917 шерара Октябрьски революци хиннaчул тIехьагIа Iилма дегIадоагIаргдола керттера лостамаш уттадеш, цун кхоане белгалъеш йола лоархIамегIара паччахьаликхен центр а хинна дIаэттар Iилмай Академи. Бакъдар аьлча, цхьан сага хIанз хала да Iилман проблемай ерригa комплекс чулаца. Специалистий, шоай болх бовзарий йоккхача коллективаца мара могаргдац из де. Iилмахой — фундаментальни, естественни, технически дисциплинай викалий — бIарччача цхьан фронта мара могаргдац хаьлда хIама де.

Вай деношкара Iилма белгалдоал дифференциаци юногIо хиларца. Цхьабакъда цу тайпарча процессо цхьаина тайпара новкъарле яц Iилма интеграцена. Тохкамаш деча комплексни никъ лелабарца белгалдоал, масала, геологмехкдаьттахо Иван Губкин, естествоиспытатель - геохимик Владимир Вернадский, физикаш Абрам Иоффеи Сергей Вавилови, атомщик Игорь Курчатов., санна болча тха академе члений балхаш.

Сенца белгалдаьннад ткъоалагIча бIаьшерен Iилма? Сена хетаргахьа, белгалъяккха мегаргья низ бола Iилман кхо белгале. Хьалхаръяр атомни проблема къоастаярца ювзаенна я. Аз дувцар, бакъдар аьлча, атомни энергех маьршача гIулакхашта пайда эцар да. Кхетадеш да, укхаза эггара доккхагIа дакъа лаьцараш физикаш болга. Цхьабакъда алхха физически дешаш къоастадарца низаш дикка тIадахийта дийзар химе, термодинамика даькъе, реактораш хьалъеча, иштта кхы дIахо. Цу тайппара, цхьа дош къоастадича цунна тIеххьа къоастаде дийзар дукха доккхий дешаш а, цу даькъе алхха технически дараш а.

ШоллагIа Iилман белгало космически аре караерзаярца ювзаенна я. Карара бIаьшере йолалуча юххье эрсий Iилмахоша Константин Циолковске, Иван Мешерске кийчдаь теоретически балхаш бокъонца кхоачашде вIаштIехьдаьннад космос тахкара дешашка Iалаьмате лоархIаме дакъа кхоачаш йолча хIанзарча механика проблемашца айхха бувзам хилар бахьан долаш. Космос караерзаяра деххарех низ бола импульс хилар радиоэлектроника, счетнорешающи техника, Iилмерен техникерен дукха кхыдола лостамаш чIоагIа дегIадоаладара а.

КховлагIа белгало — биологически. Генетически кодаш хьаеллар, молекулярни биологи дегIайоалаяр — шеко йоацаш XX бIаьшеренерча Iилма толам.

Вай вахаре хьаувттача дукхача декхарашта ларде яда уж яле а е кхыяле а йола социально-общественни процессаш. Царех цаI — сагеи машинеи соотношени. ГIулакх миштад аьлча, хьал-торо оаха кхетаяра ларде улл вахара боарам. Из лакхбар — эггара хьалхара декхар. ШоллагIдар —сага къахьегам аттача баккхар. ХIаьта кхоалагIдар — культура, образоване, творчески говзалаш хьахьоакхара даькъе шийна эшараш кхоачашдара йола сага торонаш шеръярца дувзаденна да. Долче, уж декхараш кхоачашде могаргдолаш йола машинаш е бIарчча системаш эш. Таханарча дийнахьа хьалхашка этта декхар, деша ше мадарра маIан дича, автоматизаци яр да. ХIаьта хIанз оттадеш дола декхар балха процессашта автоматизаци яр санна цхьа лостам болаш дац. Оаха лерхIар сага интеллектуальни къахьегама автоматизаци елга а да. Хьалхара гIа хIанзле а баьккха баьнаб: хьаьвй белгаларча логикагIа болх бен уж яле а е кхыяле а йолча процессашта управлени ен могаргдолаш йола логически кибернетически машинаш оалаш яраш.

ХIанз а кIезига дац саго дакъа лоацаш дола хала балхаш: металлургически производство, йIайхен химически цехаш, горни балхаш. ТIех халача къахьегамах саг мукъаваккха везаш я керда системаш — промышленни балхаш. Цу цхьан ханна теркадъяназ яргъяц демографически проблема а. Производствана юкъеоза мегаргбола нах даим кIезиглуш латт. Цу тайппара, эггара хьалхара проблема — саг халача къахьегамах, кулг-кара деча балхех мукъзаваьккха ца Iеш, цхьайолча моттигашка цун когаметта машин дIаоттаяр.

ТкъоалагIча бIаьшеренах цхьан хана роботий зама аргда мотт сона. Из хIана аргда аьлча, аргда укх баьхьанегIа. Нагахьа санна хIанз укх сахьата тхо маьженаш хьеелга хьахьоккхаш йола машинаш хьаяра болх беш дале, дIахо йодача хана тIа-тIа дукхагIа Iалашъергья оаха роботаш искусственни интеллекта шоай тайпарча элементашца. Эггара хьалхарча аргIанна дика «память» хургйолаш е гIерт тхо машинаш. Керттера информационни хоам — «бIарга са» гургдолаш йола машинаш хьаяра болх беш да тхо. ХIанзле а йолаш я бесаш, объемаш, предметий конфигузаци къоастаюлуш йола роботаш. ХIама «хазара», «ходалара», кхыметтел «хьажкхетара» а проблемаш къоастаяра уйла еш да тхо.

Цул совгIа, хьае йиш я, масала, сага ца холуш йола магнитнии гравитационнии поле шолургйола машинаш. Кхыча планеташкара тайп-тайпара духьаленаш эшае могаргдолаш йола машинаш хьаяра болх беш а да тхо. Цу тайпара эггара хьалхара устройствонаш — советски «Луноходаш».

Цу ерригача проблемаш тIа шоай махулла болх беш ба советски Iилмахой. Iилмай Академе сона тIадиллад роботашта, манипулятораштa, гIа боахача машинашта йолча къаьсттача комиссена кулгалделга. Дукха ха йоацаш Ленинграде йоккха симпозиум йир оаха, соахка Итале Дерриглуйен конгрессе хилар роботийн манипуляторийн дешашта хетаяь. Цо тешал ду дерригача дунен тIара Iилмахой сага когаметта дIаоттаргйола машинаш хьаяра дешашта чIоагIа уйла тIаьохийташ хилар.

ДIахо йодача хана фу хургда Iилмана, кхы малагIча дешашта керттера низ тIабохийтаргба Iилмахоша? Энергетически «экхам» хургба аьнна хет сона. Вай лоадама пайда мича эц Маьлха е океана энергех, химически энерги юкъарчал доацаш электрическичунга йоаккхаш йолча техникаx, дуккхача кхычарех.

ХIанз укх сахьата мегаргйола, тоъал экономични решенеш кораяьяц Iилмахоштен инженераштен, цу проблемашта гарга кхоачаш мара латтац уж.

Iилмен вахарен со оптимист ва. Iилма дегIадара хаьда боарам боацаш мо мара, хаьда боарам бац сага кхетам дегIабара а. Цудухьа со бокъонца дог тийша ва, планете кхетам массаза а котбувргхиларах.

Алексей ГОРОХОВ,
АПН корреспондент.

Лихачева цIерагIча Московски автозавода керттерча конвейер тIара Iоьннай ЗИЛ-130 яха миллионалагIа автомобиль.

СУРТАШ ТIА: митинг йолча хана. ЗИЛ-130 яхача миллионалагIа йолча грузовой автомобила дIоагIац Главмосавтотранса № 3 йолча автокомбината водителага А. М. Бесчастнега дIалуш воалл Социалистически Къахьегама Турпал слесарь-водитель А. В. Манахтин (аьттехьарвар).

В. СОБОЛЕВЕИ,
В. ХУХЛАЕВЕИ сурташ.
ТАСС фотохроника.

Болхлочун профессех доккхал деш

ТIеххьарча хана къаьстта дика къахьегаш хьайоагIа грозненски химзавода стеклотарни цеха коллектив. Цехо арахец бахача наха, промышленносте чIоагIа эшаш йола ах литр чуйода шушаши кхо литр чуйода банкаши. Дика, барттайна коллектив вIашагIкхийттай цехе. Цигача къахьегаш ва къона болхло Козлов Георгий Алексеевич. Дукха ха яц из укхаза балха этта. Лоаццача хана балха тIа ший сийлайде а новкъостий безам шийна тIаоза а хайнад цунна.

Ше дIакхаьчача моттиге дикагIа йолча оагIорахьа ше дIавовзийташ, наха дикагIа пайда баргболча тайпара ший вахар вIаштIехьдаккха гIерташ ва массаза а Георгий Алексеевич. Къона вале а, кIезига дац хIанзлехьа а цунна карагIдийнна дика гIулакхаш.

Грозерча № 3 йолча профессиональни технически училище деша вагIаш дика дийша ца Iеш общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лоацаш, училище дикагIболча спортсменех лоархIаш чакхваьлар Г. А. Козлов. Классически къовсам яхача спорта мастер хилара кандидат ва из. Иштта дика гIулакх деш чакхваьлар Советски Эскаре а. Цигача ена я «Советски эскара отличник» яха значок, кхыдола совгIаташ.

Укхаза, Грозненски химзаводе, шушаш еча машина машинист ва Г. А. Козлов. Шийн керттерча гIулакхах — производственни декхарех дика лоархIаву Георгий Алексеевич. ХIара бетта 120—128 процент кхоачашъю цо производственни план. ХIара машина тIа цхьацца машинист хул. ХIаьта Георгий Алексеевича шушаш еш йола ши машина лелаю. Из по ший тайпарча, къаьсттача хьалашка болх белга дац. Духхьал уж машинаш дика Iомаяр, царех йоаллаш йола хIара оатхал дика йовзаш хилар бахьан долаш а, болх цихха, кадай, тIера ца вувлаш, уйла тIайохийташ бар а бахьан долаш карагIдувла хIама да из. Шийна ховш дар, карагIдувлаш дар къайлакхухьаш, цунах тамаш яйта гIерташ оамал йолаш вац Георгий Алексеевич. КIезига дале а, дукха дале а, производствана пайдане а долаш шийна гучадаьнна керда хIама, хьалха ца йовзаш, пайда ца эцаш хинна торонаш кхыча болхлошта, ший новкъосташта шерра дIайовзийта гIерташ, массаненка а шоай балха юкъе цу кердачох пайда эцийта гIерташ хул из. Цун дикача оамалех цаI я шийна ховчох кхоачамбаь, из дукха хийтта ца Iеш массаза а говзал лакхъеш, ца ховш дар боккхагIа болча, болх дикагIа боазача новкъосташка дIахетташ хул Г. А. Козлов.

1971 шера денз КПСС член ва Георгий Алексеевич. Ше коммунист хиларах тарра массаволча гIулакха юкъе хьалха латтачарех ва из. Укх шера цехе социалистически яхь дикагIа вIаштIехьъяьккхара къаьстта чIоагIа къахьийгар Г. А. Козлова. Цо хьийга къа зехьа довзар. ЙоагIача тайпара дика лел хIанз социалистически яхь цеха болхлошта юкъе. Социалистически яхье баьнна къахьегаш ба Георгий Алексеевича новкъостий машинисташ Гариффулин Расул, Сагинов Владимир, иштта кхыбараш а. Социалистически яхье карагIдаьнна толамаш, хьалхлелаеча болхлой цIераш, балха тIа нийслуш дола цхьацца кхоачамбоацараш а цар баьхьанаш а массанена дIадовзийтара чIоагIа новкъостал ду Г. А. Козлов редактор а волаш арадувлаш долча пенгазето. Пенгазета редактор хиларца чакхдалац Георгий Алексеевича общественни декхараш. завода дружинник, цеха агитатор ва из.

Дукха ха йоацаш коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи еннай Г. А. Козловна.

КарагIдаьннарех кхоачам ца беш кхы дIахо а шин производственни толамаш совдаха дага ва Георгий Алексеевич нийслагIча пятилетка дийлагIча, къоастамбеца шера план хьанал хьалха, 20 ноябре кхоачашъе декхар тIайийцад цо.

Л. АУШЕВА.

ПРОФГРУПОРГА ДИ

ДIадахача шоатта дийнахь Грозерча В. И. Ленина цIерагIча Дворецe хилар «профгрупорга Ди».

Гулбеннарашта «Профсоюзни группай организаторскии кхетамен болх дIахо а тоабарах» болча ВЦСПС соцамга хьежжа долча профгрупоргийи профгруппа активен. декхарех» доклад йир облсовпрофа председателa О. С. Беляева. Цо белгалдаьккхар йолаш йолча 5900 профгруппах дуккханеца болх дика беш хилар. Царех я Грозненски производственнотоварни контора, Грозненски швейно » производственни объединене № 1 йолча филиала, Грозненски «Электроприбор» завода, Наурски района «Россия» колхоза шоллагIча комплексни бригада, ЦхьоалагIча мая цIерагIча колхоза йиъ-лагIча тракторно-кхаш леладеча бригада группаш, кхыяраш.

СССР Лакхехьарча Совет харжара кийчо еча а уж хоржамаш деча а хана профсоюзни активана хьалхашка латтача декхарех дийцар Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Г. В. Склокина.

Къахьегам лорабара, кхерамзлен техника, къахьегама законодательства дешаш доашхаш къамаьлаш дир профсоюзни курсий преподавателаша, облсовпрофа отделий заведующеша, инструктораша.

Профсоюзни балха дуккхача активисташта совгIаташ делар. Царна юкъе ба № 1136 йолча автоколонна планови отдела начальник А. Ткачева, «Электроприбор» завода № 1 йолча цеха гальваник Я. Замараов, «Победа» яхача комсий совхоза плотник К. Прокофьев, пхелагIча горбольницца медсестра Д. Донченко, кхыбараш.

Т. КОЛОВ.

«СЕРДАЛО»
2 оагIув, 18 июнь, 1974 шу.

СУРТА ТIА: хIанзара Грозный.

С. Темиргаева сурт.

СУРТА ТIА: революци хилалехьа хьалхара Грозный.

ХОРЖАМАШКАРА ХОРЖАМАШКА

Социалистически Грозный

«...25 феврале Ше киназ оалаш хинначоа юххе (Дворянски улица, хIанз В. И. Ленина улица) хоттала яллийсай Калиновски станичерча казака гIудалкх. Говро пост катъяьй». Е цхьаькха тайпара: «...30 ноябре саррахьа цIаккха а ца хиннa хIама хиннад г. Грозне. Эрмалой киназа тIеххьашка (М. Ю. Лермонтова цIерагIча беша юхxе, Революце проспектагахьа) колдала яллийсача, говр а, йоаллаш йолча гIудалкха кIалхара цхьан воккхача сага дакъа корадаьд. Города юккъе, массаза а дукха нах хулча биографа («Прогресс» яхача кинотеатра) гаьна вовццаш хила ваха веннав из саг.[1]

Иштта акха моттиг хиннай тахан 150 шерал кIеззига къаьнага йола, революци ялалехьара Грозный.

Нагахьа санна эггара хьалхара кхера 1818 шера Iобилла бале, город хиннаяц из 1869 шера 30 декабре (кердача стилагIа 1870 шера 11 январе) сенато техача указах мара. Граничии (хIанз Победа проспект) яьхача цхьан улицо мара городах къоастаяь йоаца Грозненски станица цу хана городаца в йоацаш, ше къаьстта хиннай.

Гаьнна хьалхагIа денз доахаш хиннад Грозне мехкдаьтта. Город дегIайоагIилга цIаьхха чIоагIа сиxдир 1893 шера яьккхача эггара хьалхарча мехкдаьтта скважино. Промышленность дегIаярга хьежжа йоккхагIа хулаш хиннай город а. Революци ялалехьарча Грозне, паччахьа Россе дуккхача городашка а санна, хьалъеш хиннараш времянкаш я — шоай дезалца болхлой чубаьхха ахкаех яь баракаши топпара кирпишкех ветта цIалгаши. Городера чуIеча цIеной фонд мишта хиннай хьахьокх укх даннеша. Грозненски округе, 1871 шера хиннараш 54 процент ахкай цIенош, 42,8 процент бийдача кирпишкех даь цIенош. 3,3 процент дийца даь цIенош хиннад, хIаьта 0,5 процент мара тIох деттараш хиналац «...улицаш бIеха, готта, тIо тоханза я цуи, хIаьта цIенош нах духхьашха баха хувша болабеннача хана хиннараш моргаш да.., е хий Iоуха турбаш а, е тротуараш а, е саьнгараш а — цхьаккха хIама яц укхаза. Мискен чIормаяьккха га саннa мустъеннеи улл вай боккхача дай-мехкара из тиша моттиг, кашмашка мо мара гIартата а доацаш».[2]

1911 шерага кхаччалца шозза-кхозза вIаштIардаь массехк цIенош мара хиннадац ерригача Грозне, цу дакъе Кузнецки улица тIа (хIанз Гвардейски улица) «Гранд-Отель» яхаш чIоагIа гIоръяьнна цIи йолаш гостиница, Дундуковски улица тIа (Революце проспект) «Франция» яха гостиница, кхалнаьха гимназеи реальни училишан (№№ 1 а 2 а йола школаш) зданеш. Дворянски улицагIара городской дума (хIанз цу чу я парте Грозненски юрта райкоми «Сердалон» «Ленинан некъи» газетий редакцеши), тIехьагIо кхоалагIа этаж хьатIа а яь хIана КПСС Нохч-ГIалгIай обком чуйола, хьалха Азово-Донской коммерчески банк йолаш хинна цIенош а хиннад. Революци ялалехьарча городе бIеха хиларах хIара денна хIана яздаш аьна яздаьд цу ханарча газеташа. «Де доагIачунга теркалдайта яхаш дех вайгара, — яздаьд «Терский край» яхача газето, — Граничии улица (хIанз Победа проспект) Iалаьмате воча санитарни хьал тIа хилар. Цигарча саьнгар чу, къаьстта а Грозненски станицерча саьнгар чу, да а дайна дохкалуш хьайбаш дада. Цхьайола улицаш коллий кIоагаш мара улицаш ала йиш йолаш яц».[3]

«Йоачан хиннача деношка дIаваха йиш йоацаш хотта хул улицашка, Дворянски, Дундуковски, кхыча улицашка 30—40 сантиметр кIоарга ба из... Белгалдаьккхача кхоачам ба бийсанна города улицаш сийрдайоахаш фатагеnaца летаеш шовзткъа фонарь е кIерам мара ца хилар...»[4]

СОВЕТСКИ Iаьдал латтача шерашка шиъ куц хийцад Грозне, тоаенна социалистически город а хиния дIаэттай из. Городе баха нах, эггара хьалха из йиллача хана денз хьа лаьрхIача 90-зза дуккхагIа хиннаб, хIаьта чуIе моттигаш 1903 шераца нийсйича — 20-зза, сердал тела моттигаш — 120-зза дуккхагIа хиннай.

Теплофикаци, газификаци, тIа-тIа дуккхагIа трамвайни паькъаш, керттерча улицаш тIа дуккхазза вIаштIардаь башха-дика цIенош хьаллар, гаьнаш йогIар, дуккха общественнии культурно-бытовойи гIирсаш хьаллар, юххера а — города керттереи шоллагIча даькъереи магистралаш белгалъяр — уж да гаьнна деррригаш в доаца, орден лелаеча социалистически Грозне чакхдаьха гIулакхаш.

Хургйолча города куц хьалхашка оттаду тахан хьалдаьча а хьалдеш латтача а чуIеча цIеношен кхыдолча гIирсашей.

Миштай из дIахо дегIаяра перспектива? 1980 шерага кхаччалца лаьрхIача, Грозне гIирсаш хьалдареи реконструкци яреи генеральни плана тIа я парте яь программи белгалонаш: сага йоакхо яр, паргIатачеи дика кийчъяьчеи чуIеча моттигаца из Iалашвар, къахьегама овсарле лакхъяран дикагIа салаIаран мел эша хьалаш цунна вIаштIехьдахар. Плана тIа оттадаьд цхьан сага лоархIаш чуIе моттиг 9 квадратни метргара 12—15 квадратни метрга кхоачаш дуккхагIа хулийтилга. Городе баха нах 400 эзар сагал дуккхагIа хургба, хIаьта городе гIирсаш хьалдеш йола моттиг 9,4 эзар гектарагара 11,5 эзар гектарага кхоачаш шерлургья. Керда хьалдеча гIирсий объем 1,5 миллион квадратни метргара 3 миллион квадратни метрга кхоачаш йоккха хургья.

ХIанз городашка гIирсаш хьалдеча хана чIоагIа уйла тIайохийт кердача территорешка микрорайонаш хьалъяра. Цудухьа массехк планировочни района йийкъай Грозный, хIаьта царех хIаранахьа хургья парк, стадион, культура цIа, рынок, кинотеатр, детсадаши детяслеши. ХIанзле а хьалъеш латт нах бахача пхе районах латта Малхбоалехьара планировочни район. Цунах доахкача дикача гIулакхех цаI да цигара фо цIена хилар.

Малхбоалехьарча районе сиxдаь гIирсаш хьалдаро баха нах чуховшабе шортта моттиг хулийтаргья, хIанз городера нах чубаха цIенош боарамал тIех дIадаха дезаргдоацаш дита йиш хулийтаргья. Белгалдаккха доагIа, архитектура органащеи городской Совета исполкомои, города юккъерча даькъа реконструкци еча хана, вIаштIардаь цIенош хьалдара юкъ-юкъера моттигаш хержилга, цхьанна а оагIорахьара экономични ца хиларах, геттара соцаде аьнна решени яь хилар. Дувцаш дар нах бахаргбола йоккхий моттигаш комплексно хьалъярах да, вешта аьлча къаьнара цIенош дагIача массехк кварталах вIаштIардаь цIенош дагIа цаI хьалъярах. Масала, Ленина улицагIа къаьнарча пхе кварталa меттел хьалъю цхьа квартал (нах бахаргболча цIеной 2-гIа район). Мадарра аьлча, из эггара хьалхара микрорайон я гIулакхаш деча ерригача комплексаца цхьана. Наха чуIе хьалдаьча цу цIеношка ваха дIачувохийтаргва виъ эзар гаргга саг. ЧуIе мегаргвола моттиг ерригa а лаьрхIача 35,5 эзар квадратни метр хургья, цу даькъе пхезза вIаштIардаьча цIеношка — 25,2 эзар, ийссазза вIаштIардаьча цIеношка — 10,3 эзар квадратни метр а йолаш. Дуккхазза вIаштIардаьча чуIеча цIеной эггара кIалхарча этаже хилайта лаьрхIад сберкассаш, антекаш, автоматически переговорни пункташ, телеательe, коктейл-морожни йохка моттигаш, школьни-йоазои хIамай, парфюмерни, книжни, сувенирий, кхыйола тукаш.

Цу улица тIара нах чубахаргболча цIеной шоллагIа район — пхи квартал чу а лаьца гIулакхаш деча ерригача комплексаца хьалдергдола пхезза — ийссазза — шийттазза вIаштIардаь цIенош долаш хургья.

Нагахьа санна Малхбоалехьарча района микрорайонашкара бытовой гIулакхаш дара сеть цига баха нах Iалашбе лаьрхIа мара еце, города юккъерча даькъа тIа цо кхоачашде деза ерригача Грозне бахача наха эшараш. Ленина улица тIарча чуIеча цIеной шоллагIчеи кхоалагIчеи районашка хIанзле а хьалдеш да е хьалде лаьрхIа да эзар балха моттиг йола быта цIа, 330 балха моттиг йола универмаг, техника цIа, поточни оборудованеца болх бу универсам, республикански краеведчески музей, кагирхой кафе, берий кинотеатр, кхыйола объекташ.

ХIанз хьалъеш латт академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча мехкдаьтта института 87 эзар кубически метр объем а йолаш йола дешара-лабораторни корпуса 10-зза вIаштIардаь цIенош. ХIанзарча здане объем дукха хIама ца эшаш шозза дуккхагIа хулийтаргья цо. Хьалъяь йоалаш латт КПСС Нохч-ГIалгIай обкома керда здани, хьалдеш латт музыкально-драматически театр, 2000 моттиг йола цирк, широкоформатни кинотеатр, дуккха кхыйола объекташ.

Лела йолалургья троллейбусаш: цхьа никъ Малхбоалехьарча районера центрен машиньаькъа вокзалагеи кхаччалца гIоргба, шоллагIбар — Ленина, Маяковске, кхыча улицашка гIолла Заводской районе, А. Шерипова цIерагIча заводе кхаччалца. Проектах трамвайни паькъаш дIадаха лаьрхIад Орджоникидзе проспекта тIареи Ленина улица тIареи. Малхбоалехьарча районера консервии заводагахьа Первомайски улица тIа а боалаш, дIахо города юкъе хьал а бодаш керда трамвайни никъ биллаб. Шолжах трамвай тIехъювлийта тIий тиллад цига.

ЧIОАГГIА уйла тIайохийт гаьнаш дуккхагIа дIайогIара. Уж тIайола моттигаш 122 гектарагара 800 гектарага кхоачаш дуккхагIа хургья. Шолжерча хьунах городской хьунпарк ергья. Цу цхьан хана города керттера спортивни центр а хургья дунах. Цу моттиго дIалоацаргья 450 гектар. Чернореченча Iама гонахьа 250 гектара тIа хьунпарк хьае лерхI салоIа цIенош, пионерски лагераш, пляжаш, кхыдола спортивни гIирсаш а долаш. Шеръергья Нефтянкана гонахьара хьунпарк. Хьалъергья 160 гектар дIалоацаш стадионаши спортивни площадкаши.

Хьожаргда вай дукха ха ялалехьа хургйолча Грознега. Городе хьалдергда 5—9—12-зза а кхыметтел 14-зза а вIаштIардаь цIенош. Города реконструкци яра генеральни планах лаьрхIад бульвараца Малхбоалехьарча, Къилбаседехьарча, Къулбехьарча районашца ювзайолийтаргйолча С. М. Кирова цIерагIча культуран салаIареи парка гонахьа хургйола ерригача городa юкъара центр хьае. ПаргIатта цIенош хьалде моттигаш хиларо, чуIе цIенош шийтайпара нийсдаь хьалдаро йиш хулийтаргья кварталашка фо цIена лоаттаде, малх болча оагIорахьа дерзадаь цIенош хьалде, юкъе гIолла скверaш хьае. Шолжах троллейбус тIехъювла керда шерра тIий тулларгда. Эргаяргья Орджоникидзе проспект а. Укхаза хьалъергья 490 моттиг чуйолаш 13-зза вIаштIаръяь гостиница, керда хьалъергйолча вокзала хьалхашкарча майданагахьа ерзаяь хургья из, хIаьта кIалхарча шиш этажа тIа 240 моттиг йолаш ресторан хургья. Хьалъергйолаш я машиньаькъа керда вокзал а. Шозза вIаштIаръяь из здани аьшкабетонахи кизгахи яь, витражаш алюминех гомаш долаш хургья, хIаьта вокзала колоннашта тIагIолла уральски кIай мрамор тохаргба. Хьалъе лаьрхIад: Красни Фронтовикий улица тIа мехкдаьтта института технологически факультета корпус, Орджоникидзе майдан тIа гIишлошъяра факультета корпус, Ленина улица тIа нек деча бассейна здани...

Грознена реконструкци яра программа кхоачашъяра шозза-кхозза совбаккха лаьрхIад гIишлошъеча организацей низ, реконструкци яь йоаккхаргья Грозненски Шалински аьшкабетонни хIамаш ю завод, хьалъергья хIара шера 80—100 эзар квадратни метр чуIе моттиг тергйола йоккхийча панелех цIенош ду комбинат а, хIаьта иштта керамзит хьаю завод а.

Гаьна яц кхо орден лелаеча Нохч-ГIалгIайчен столица Къилбаседа Кавказе меттел, Российски Федераце а эггара дикагIа тоаенначеи хозагIчеи городашта нийсса дIаоттаргйола ха.

Н. ШАБАНЬЯНЦ,
академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института кафедра заведующи, Iилмай кандидат, доцент.

[1] «Терский край» яха газет, 1911, 2 декабрь.

[2] Грозненски областной институтеи краеведене музейи «Известеш», Грозный, 1947. № 2—3, оагI. 46.

[3] «Терский край» яха газет, № 1911, 27 март.

[4] Терски областах дола хоамаш. Эггара хьалха арахийца. Владикавказ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

«БЭРАГАНА МАЛХ»

Брэильски ТЭЦ-ах, социалистически Румыне эггара доккхагIдолча кердача индустриальни гIирсех цхьаннех, моттигерча журналисташа «Бэрагана малх» оал (мехка къулбамалхбоалехьара шаьра аре. — Ред. белгало). Теплоэлектростанци вIалла хиланза яргйоацаш я дегIаухача къаман экономикана. Цун энерги эш Галацерча металлургически комбината а городе Брэилен цун гонахьенашкеи ядача кхыча промышленни предприятешта, Тульчерча алюминиеви завода. КIеззига дIахо шаьрача ара юккъе, къонача городе Слободзее, хьалъеш латт минеральни удобренеш ю йоккха комбинат. Цо а иштта пайда эзаргба «Брэила» электроэнергех. ТЭЦ-а хьалхарча аргIан хIаране 210 эзар киловатт низ болаш кхо энергоблок хургья. Шиъ хIанзле а лу ток. ХIанз сихъяь вIашагIйоллаш латт кхоалагIъяр.

— Iалаьмате чIоагIа ловра тхона гурале из а болх бе йолайийтилга...

«Ловра тхона», гучох, эздела аьлар ТЭЦ-а директора Валерию Попа. ГIишлонхошеи энергетикашеи дехкараш тIа ма ийцадий ТЭЦ-а хьалхара аргIа 23 августа белгалдоаккхаш дола, мохк фашистски Iазапах мукъабаьккха ткъаьитт шу дузаш болх бе йолалийтеи шоай хьинаре къахьегам Румынски коммунистически парте аргIанарча XI съезда хетабеи аьнна.

— Массанел а халагIа дар дIайолае, — яхаш дувц директора, — из йоккха объект хьалъе опыт тоъацар. Доккха новкъостал дир тхона Советски Союзо. Шоай толашагIа йола опыт хьаелар тхога советски специалисташа. СССР-о новкъостал а деш Румыне хIанзле а хьалъяьй нийс энергоблок. Массане а болх дика бу. Кхетадой Iа, техникаца аьттув болаш а боацаш а машинаш, агрегаташ хул. Советски оборудовани тIехдика я. Из ба бокъонца болча говзанчий болх. Москвичий, ленинградций, тхона оборудовани телача ерригача предприятей коллективай болх.

Советски техниках, Брэильски ТЭЦ хьалъеча дакъа лоацаш болча советски специалистех оалаш Iимерза дешаш хезар сона парткоме а, управлене пульте а, инженерагара Дан Патрыною, котельщикагара Петре Кельмагара, турбинщикагара Траяна Гаурегара, мастергара Василе Минягара.

...Бэрагански аргIе ахка кхаьчад. Мае шортта догIаш дийлхачул тIехьагIа кхаш къайладоахаш баьде-баьццара эIиргаш техад дIайийнача хIамаша. Царна юккъе латташ массе оагIорахьара дуккха километраш гаьнара бIаргагу социалистически Румыне энергетика флагмана — «Бэрагана малха» шаьра къоасталуш дола гIовнаш.

Е. РОМАНЧУК,
АПН соб. корр.

Бухарест.

Бомбаш чуйнийтта йохаяь электростанцеш сихагIа юхаметтаоттаяр дукха яхь йоаржаяй Вьетнама Демократически Республике.

СУРТА ТIА: электрооборудовани вIашагIйоллаш латт.

ВИА—ТАСС сурт.

АЗЕ КХОХКАМ КIАЬДБАРА ДУХЬАЛА ВАР МАЛАВ?

Къулбехьен Вьетнаме кхохкам кIаьдбаларца дувзаденна заявлени яьй ДРВ кхыча мехкашцарча гIулакхий министерства. Цо США-гара хьадийхад Къулбехьен Вьетнама чурча гIулакхашта юкъе гIертилга а Тхиеу режимана тIема новкъостал делга а сацийтар. Сайгонски администраце сов чехка сацийта еза, йоах заявлене тIа, бахача наха духьалара репрессеш, моттигаш дIадувца гIерташ леладу гIулакхаш, мукъаяьккхача зоне йудетта герз, переговораш юкъагIъяха гIертилга дита деза.

1973 шера январе кулгаш яздаьча, Вьетнамах лаьца яьча парижски соглашене тIа оттадаьчул тIехдаьккха хIама дац ДРВ-ас дIадехар. Цу соглашенега хьежжа Къулбехьен Вьетнамера арабаьккхаб американски бIу, переговораш йолаяьй Къулбехьен Вьетнама Республика Ханна йолча революционни правительства вичалаштеи сайгонски администрацеиeи юкъе.

«Дунен тIара политически хьал тоадаран Азе кхохкам кIаьдбаран дика новкъостал даьд Парижски соглашене. Цхьабакъда вьетнамски авантюрах пайдаш деш хиннaчеи Вьетнам Къулба-Малхбоален Азе кхыча мехкашка чугIортара аьттув бола кIийле санна лаьрхIачеи ВIашагIкхийттача Штатий доалерча гIозарий хьашташца нийса доагIаш дац из. Соглашенена духьала багашта керте хиннаб американски империализма хьашташ лорадеш латтеи тIема-промышленни комплекса викалаш хиларах тарра, Вьетнамера тIом дIахо бахар ловш болеи Пентагона деятелаш. Соглашенена духьала хила а хиннай, хIанз а я духьал Пентагоно деча финансовии тIемеи новкъосталах ког гIортолга а еш мара дIахо яхаш йоаца цо оттаяь сайгонски администраци.

Цунах кхетаде дезаш да Къулбехьен Вьетнаме сайгонски эскарца эзараш американски «советникаш» хилар а Тхиеу режим материально шерра хьаллоацаш хилар а. Парижски соглашенена кулгаш яздаьчул тIехьагIа а дахьийтад Пентагоно Сайгона 2 миллион тонн гаргга герзаши тIема кхоачами, 600 совгIа танк а бронетранспортер а, 500 самолети вертолети. Сихача темпаца юха кийчдеш латт марионеточни эскар. Къулбехьен-вьетнамски аэродромашка керд-керда ух «Ф-5Е» яха хIанзара реактивни самолеташ, Сайгона дIалу 4 тIема кема.

Сайгонски эскар леладаран юха кийчдаран кхы тIа а керд-керда ассигнованеш ех Пентагоно. Из бахьан долаш конгрессе кхыметтел къовсамаш а хул. Дукха ха йоаллаш США сенато кхоачашдаьдац сайгонски режимаца тIема новкъостал дара кхы тIа а 266 миллион доллар дьахецдалар аьнна правительства даь дехар. Сенато кхы тIа а оттадаьчо Пентагона дийхад кхы тIа а хьахецача ахчах моллагIча а тайпара Къулба-Малхбоален Азерча мехкашта новкъостал дара пайда эцилга. Американски сената кхыча мехкашцарча гIулакхашта йолча комиссе председатела Фулбрайта Пентагон бехке яь конгрессагара мукъа боацаш цо «союзникашта» далла дукха герз Iоадеш хиларах. Факташта кхы кIалхарвала ца а мега цунна мукIарал ца дича валаизар Пентагона викал.

Американски военщино сатийна йитац машар юхаоттабара хьакъехьа соглашени яьи къаман барт вIаштIехьбаьпеи Лаос а. ВIашагIъеллай соглашени кхоачашъяра тIахьожам лоаттабу Ханна йола правительствои Къаман политически совети. ХIаьта а американски тIема самолеташа тохкама хадданза гобоах Лаоса Патриотически фронта тIахьожама кIал йолча районашта тIагIолла. Цу провокационни гIулакхаша чIоагIа телхаю лаосски суверенитет.

ХIанз а Камбоджа гIулакхашта юкъегIерт вIашагIкхийтта Штаташ.

Пентагона доккха политически новкъостал ду мадарра аьлча Къулба-Малхбоален Азе американски бIу лелабара тIехьалаттача КНР правительства. Пекина цу тайпара политика азиатски континента машар чIоагIбара духьала я. Инде, Индонезе, Бангладеша, кхыча азиатски мехкий кепайоазоно цхьатарра белгалйоакх Индийски океана юкъерча Диего Гарсиа яхача гIайрен тIа тIема база йилла гIертача Пентагона дагардараш кIалгIолла къоабалдеш йолча Пекина эсалал. Азиатски кепайоазонна хетачох, КНР политика империализма хьашташта махеттара а дегIаухача мехкий кортамукъаленнеи суверенитетаи ихерам тIатоссаш а я.

Парижски соглашени йиза кхоачашъяро йиш хулийтаргьяр вьетнамски халкъа хьалхашка латта проблемаш къоастае. Цудухьа Вьетнамах йола соглашени кхоачашъяр духьа лоаттабу къовсам машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлеи хьаллоаттаеча халкъаша хьегача къиин бIдо цхьа дакъа да. Советски Союз, хоаш мадарра, массаза латта а лаьттай, хIанз а латт Парижски соглашени ларрагIа кхоачашъяра. Азеи дерригача дунеи тIа машар чIоагIбара тIехьа.

И. ПЛЫШЕВСКИЙ,
АПН комментатор.

Къахьегамхой хьашташ кхоачашдеш

РЕСПУБЛИКА халкъа боахаме йоккха моттиг дIалоац «Грознефтехимзаводы» объединене. Эггара дуккхагIа продукци арахецаш а болхлой чулоацаш а долча даькъех цаI да из. Цунга хьежжа дукха да къахьегамхой вахара а культура а хьашташ кхоачашдара объединене чакхдоаха гIулакхаш.

Царех лаьца дувца лов сона хIанз, деррига советски халкъ политически а къахьегама а хьинар айденна СССР Лакхехьарча Совета аргIанарча хоржамашка кийчлуча хана. Берригача советски наьха дика оамал а хиния дIаэттад хоржамашкара хоржамашка кхаччалца йолча юкъа карагIдаьнари дIахо де дезараш белгалдахар.

«Грознефтехимзаводы» объединене предприятеша шерагара-шерага тIеххоачашду мехкдаьтта а химически а продукци арахецара дола нийслагIча пятилетка декхараш. Ерригсоюзни социалистически яхье а баьнна къаьстта хьинаре болх бу объединене къахьегамхоша укх шера.

Производство шеръярца цхьана дукха болх бу объединене предприятеша къахьегамхой вахара а культурно салаIара а эша хьалаш вIаштIехьдахара. Керттерча даькъе царех хургда са тахан ара къамаьл.

Белгалдаьккхача кхоачам ба СССР Лакхехьарча Совете дIадаха хоржамаш хилча денз объединене предприятешка 60 эзар совгIа квадратни метр хулаш нах чубаха цIенош хьалдаьлга. Цо торо елар тхона цу ханачухь 1200 совгIа болхлойи гIулакхерча наьхеи дезалаш кердача, мел эшачуна Iалашъяьча квартирашка чуховшабе.

Цахаддаш терко ю объединене къахьегамхой унахцIено Iалашъяра, вахара а культура а хьашташ кхоачашдара эша гIишлош хьалъяра. Укх тIеххьарча диъ шера хьалъяь болх бе йолаеннай объединене медикосанитарни даькъе 220 моттиг йола дарбана корпус, цхьаьнцаьнца лаьрхIа цхьаькха корпус Старопромысловски райзерна № 3 йолча горбольнице, 220 моттиг йола берий беш-ясли. Тахан ала йиш я объединенерча болхлойи гIулакхерча наьхеи бераш эша моттигаш хьалъяра декхар дизза кхоачашдаьд аьнна. Цо дог гIоз а доакхх.

Подрядни организацей новкъосталца хьалъярал совнагIа, нах баха а берий а гIишлонаш дукха хьалъю объединенерча «Грознефтехимремонтстрой» треста низаца, боахама хьисане. ТIеххоачашъяьй трестo 1970 — 1973 шерашка нах чубаха цIенош хьалдара план. Треста гIишлонхой счета тIа да цу шерашка хьалдаь 10,1 эзар квадратни метр дола цIенош, хIаьта иштта объединене медицински-санитарни даькъера дарбана корпус.

Производство шеръярца цхьана кхоачашде дезаш объединенена хьалхашка латтача керттерча декхарех цаI да таргагIарча хана 2220 къахьегамхой дезалеш квартирашца Iалашбар. Цу гIулакка хьалде деза 75 эзар квадратни метр хула керда цIенош.

СССР мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьтта-химически промышленноста министерстве соахка чIоагIъяьй 1974 — 1981 шерашка вай республикa «Грознефтехимзаводы» объединене производственни, нах чубаха, дешара, унахцIеной, кхыйола гIишлош хьалъяра план. Цунна юкъе догIа 75 эзар квадратни метр хулаш лола нах чубаха цIенош а. Цул совгIа хьалъе лаьрхIад 560 моттиг йола кхо берий комбинат, 1280 дешархочна лаьрхIа школа, 600 — 800 сага лаьрхIа профтехучилище, 960 дешархочоа лаьрхIа химико-технологически техникум, 500 сага лаьрхIа поликлиника, 240 моттиг йола дарбана корпус, бIаьмаьнги бола больница, 300 сага лаьрхIа цхьаькха поликлиника, кхыйола вахара а культура а гIишлош.

Цу хана хьалъергья быта гIулакхашта лаьрхIа 2050 моттиг йолаш ялх корпус. Коммунальни гIишлошъяра къоасталдеча рузкъа чоташ дуккха бахаш чакхдоахаргда транспорта болх тоабеча, хица, канализацеца баха нах Iалашбеш.

Объединенера дукха эзараш бола болхлой, гIулакхера нах, деррига советски халкъ а санна, СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш ду хи кердача къахьегама коталонаца белгалдаккхара социалистически яхье а баьнна къахьегаш ба. Цар дика кхетаду коммунистийи парте бовцарийи йохаргйоацa блока викалаш — толашагIбола Даьхен къонгаш Советски паччахьалкхеи лакхехьарча органе хаьржаро СССР оборонни низ кхы а чIоагIбергбола, хIара советски сага вахар кхы а хоздергдолга.

Г. КУРПИЛЯНСКИЙ,
«Грознефтехимзаводы» объединене начальника заместитель.

СУРТА ТIА: Грознера 2-гIа микрорайон.

Т. Арчакова сурт.

Берий ахка

ДИКА САЛОІАРГДА

Дешархоша ахкан хана салаІара кийчон балхаш мадт бетта денз дІадоладелла. Просвещене министерства облсовпрофацеи ВЛКСМ обкомацеи цхьана пионерски лагераш, комсомольско - кагирхой къахьегамен салаІарен лагераш, кулгалхошца, воспитателашца, пионервожатешца Іалашъе йолаьяр.

ПланагІа лаьрхІача профсоюза пионерски лагерашка салоІаш хургда 2384 бер, пионерски санаторни лагерашка — 250, спортивно - дарбан лагере — 880 саг. Революционни, тІема, къахьегама сийлен моттигашка гІолла походаш, экскурсеш ергья 34800 саго.

Городской пионерски лагерашка, площадкашка дика салоІаргда 6205 бере, хІаьта юрташка бахачарех — 4185 саго.

Республике болх беш хургья производственни бригадаш, дешархой лесничествааш, юртарча школай 30300 дешархо юкъеозаргва цар. Иштта кхаъ сменагІа болх беш хургья лакхерча классийн дешархошна лаьрхІа къахьегамен салоІарен лагераш а.

Ерригача республике укх аьхки лагерашка салоІаргда, шоай унахцІено тоаергьа 181750 совгІа бере, из соахка хинначул 30 эзар саг дукхагІа хул.

Пионерски лагерашка беча балха теркам тІабахийта беза бераша лагере доаккхача хІара денах а пайда, сакъердам эшаш чакхдаккхара.

Аьккана бераш салоІаргдола гІулакх къоастадеча учрежденей, предприятей, общественни организацей кулгалхоша диц-далийта дагІац кхетам балара, дешархой унахцІено чІоагІъяра ахка эгара аьттув болашагІа йола ха хилар.

Просвещене министерства, халкъа образоване органаша дІаьхьача ахкан организационно - методически новкъостал дергда ерригача лагераша.

А. САЛАХАТДИНОВА,
Нохч - ГІалгІай просвещене министерства школай инспектор.

МОТОЦИКЛИСТИЙ ЯХЬАШ

8—9-ча июне «Строитель» яхача поселке хилар мотоцикл хохкаш Къилбаседа Кавказе хьалхле яккхара яхьаш. Мотокроссе дакъа лоацаш яр Ростовски областера, Краснодарски, Ставропольски краяшкара, Нохч-ГІалгІайн Къилбаседа-ХІирийн республикашкара командаш.

ЗІамагІйола мотоциклаш хохкаш кхалнаха юкъе хьалхара моттиг яьккхар Ростоверча, сийлен спорта мастер йолча, Коноба Валентинас, шоллагІа моттиг а цигарча спорта мастера Соловова Маргаритас яьккхар. Кагийча наха юкъе массарел хьалхаваьлар Краснодарера цхьоалагІа разряд йола Тарасов Николай, шоллагІа вера Ростовера шоллагІча разряда спортсмен Притула Валерий. МаІача наха юкъе цу классах йола мотоцикл хохкача массарел котзаьлар Ставрополера спорта мастералла кандидат вола Адамянц Юрий. ШоллагІа вера Ростовера спорта мастер Сычев Владимир. ХІаьта юккъера мотоцикл хахкара яхьашка хьалхара моттиг яьккхаь Ростоверча спорта мастера Волков Сергея.

Къаьстта ира къовсам бар йоккхагІйола мотоцикл хохкача спортсменашта юкъе. Укхаза хьалхара моттиг яьккхар Ростоверча спорта мастералла кандидат волча Кошкин Виктора, шоллагІаяр — Ставрополерча спорта мастералла кандидат волча Ламбург Александра.

Командашта юкъе массарел котъаьлар Ростовски областа команда, шоллагІа моттиг яьккхар Краснодарски края мотоциклисташа, кхоалагІаяр — Ставропольски краерча спортсменаша. ИалагІа моттиг кхаьчар вай республика команда.

В. КОШЕЛЕВ.

СУРТАШ ТІА: мотоциклаш хохкача.

С. ТЕМИРГАЕВЕИ, В. КОШЕЛЕВЕИ сурташ.

ХЬЕХАРХО

Коммунистически кхетам болаш, керда вахар хьакхоллача дизза дакъа лоацаргдолаш, социалистически Даьхе бахьан дерригa шоай вахар дІадала кийча болаш кагирхой кхебеча доккха дакъа кхоач школага, хьехархочунга. Из кхета а деш бераштa хьехара, цар кхетам лакхбяра дерригa шоай хьинар дІалуш дукха хьехархой ба. Царех я Назранерча № 1 йолча юкъерча школе юххьанцарча классашка хьехаш йола Битарова Валентина Ивановна а.

Дагадоацаш наьсъелар из Назране. Дийша йистебаьнна шоаш дІа-хьа хьожабеш: — «Со эгара эшача яхийта», — аьлар йоІо. ХІаьта иштта хилар из Наьсаре яр а. Укхаза хьехархой эшар.

КхоалагІа шу да Валентина Ивановнас школе болх бу. Цу юкъа по хьахьекхад ше опыт йолаш дика педагог хилар. Ший урокашка дика пайда эц по гойтара пособеех, магнитофонах. Цо хьехача классе успеваемость даим бІаь процент я.

Атта кхачац Валентина Ивановна цу толамга—дешархошца къаьст-къаьста болх чакхбоаккх, совлена занятеш ю. Классе болх беш я «Тройка скорой помощи» оалаш йола группа. Дика дешаш бола дешархой дІачІоагІбаьб кІеззига а тІехьабуарашца. Ший мукъа мел йола ха бераштa дІалу Валентина Ивановнас.

Ше шоллагІча классий секце кулгалхо хиларах тарра а дукха болх чакхбоаккх цо. Йийла урокаш тел, керда баькхачарна гІо-новкъостал ду, хІаьта царца цхьана ше а Іомалу.

Дуккха пайдане гІулакхаш чакхдоах Валентина Ивановнай классе. Царех я В. И. Ленина хетаяь Іуйренаш, производстве хьалха латтача даьшца ноаношца вІашагІкхетараш, и. кх. дІ.

Хьинаре дакъа лоац хьехархочо школа общественни вахаре а. Ше болх беча коллективе хьаьнала къахьегарца ший сий даьккхад эрсий хьехархочо Валентина Ивановна Битаровас. Дукха ха дІалу цо даьшца-ноаношца беча балха а. Каст-каста хул Валентина Ивановна дешархой цІагІа. Даьшца-ноаношца дешархошта кхетам балара хьехамаш ду, дешархочун дешара хьалашка хьож.

Шеко яц иштта вІаштІехьбаьккхача педагогически балхах толам боалаш хилар.

Р. САГОВА.
Назранерча № 1 йолча юкъерча школа хьехархо.

КЪАХЬЕГАМА СОВГІАТ

Къаьстта дика къахьегама совгІат кийчдаьд Карабулакски химически реагенташ арахецача завода болхлоша СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш хулача дезача денна. Ер шу доладелча денз планагІа лаьрхІачул совгІа 250 эзар сома маьха товарни продукци арахийцай цар, хІаьта заданел совгІа из маьхала яьккхай 112 эзар сома. Иштта къахьегарах хоржамаш долча ден сийна тІанйца хинна социалистически декхараш тІехкхоачаш а деш хІанзалехьа толамца кхоачашъяьй завода коллективо ах шера план. Июнь бутт бовлехьа шоллагІча ах шера чотах цар арахецаргья массехк бІаь эзар сома маьха товарни продукци.

Дог гІоздоахаш да цун техннко-экономически хьокхамаш а укх шера. Планал совгІа продукци маьхала яккхарах, бедал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах паччахьалкхенна планал совгІа 50 эзар сом пайда баьб. Къахьегама овсарле заданел 10,5 процент тІехкхоачашъяьй. ДІадахача шера укх хана хиннaчул дукхха лакхагІа я из.

Къаьстта дика къахьегарца белгалваьнна ва воккхагІвола аппаратчик, СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидат вола Храмов Петр Викторович, технологически цеха аппаратчица, комсомольски организаце секретарь Клачкова Любовь Николаевна, слесарь Плиев Іийса, лаборатоpe заведующи Толмачева Нина Никитична, кхыбараш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

МАССАНЕНА А ХА ДЕЗА

Цхьайола лоаман районаш хиларца дувзаденна халонаш нийслой а СССР электрификаци яра даькъе хьалхарча моттигех цаІ дІалоац Нохч - ГІалгІайчено. Электричество йоацаш бисача вахар соцаш санна хеташ, цунга баьинаб баха нах. Цудухьа электричество йоацаш ха нийсъелча из хьахецача организацешта дукха жалобаш кхухьийт цар. ХІана аьлча, электричестваца болх беш я холодильникаш, баракъаш дутта машинаш, телевизораш, вентиляторaш, электробритваш, кхыйола дукха прибораш.

Бакъдар аьлча, из хьахецача организацей бехках нийслу цхьадола технически кхоачамбоацараш бахьан долаш цкъаза йоацаш а хул электроэнерги. ДукхагІча даькъе кулга цІена боацача цхьаболча наька бехках нийслу из гІулакх. Вешта аьлча, кара хьаяь дукха электроэнерги дІаоза электроплиткаш счетчикага болх а ца байташ йоагаю цар. Цу гІулакхах электроэнерге низ лохбаларца, предохранителаши трансформаторaши ягарца дувзаденна доккха зулам доал лоалаха бахача наха.

«Грозэнерго» энергосбыто цахаддаш дІайовзийт электроэнергех пайда эцара бокъонаш, гІод детт из лечкъаерашта. Масала, Шалаже вахача А. Хасуевгара — 242 сом, Алхазурово юртарча А. Макаевгара — 191 сом, Карабулакерча С. Аздиевгара — 169 сом, СоагІапча вахача М. Медовгара — 153 сом, иштта кхычаргара халкъа судашка гІолла ахча хьадаьккхад счетчикага болх а ца байташ электроэнерги йоагаярах. ХІаьта из лечкъаеш бола берригаш гучабаха вІаштІехьдалац энергосбыта болхлой. Цудухьа шоай берашка лерттІа урокаш яйта, телевизорашка хьежа безам болча бахача наха уж пахаддаш гучабахара новкъостал дар дех оаха.

«Энергосбыте» кхыча тайпара а ух бахача нахагара жалобаш. Кхыметтел электроэнерге мах лохбар дІадехаш пенсионни книжкаш хьаккухьийт, электросчетчикаш хувца яхаш ух тхога.

Цу дерригача хаттарашта оаха жоп лу. Царех дукхагІдараш цхьан тайпара чулоацам болаш хул. Цудухьа редакцега гІолла бахача наха цахаддаш довзийта безам бар тха. Электроэнергех мах дІабала беза почте е сберкассе гІолла 2 бетта цкъа. Нагахь санна мах дІа ца луш 3 беттал совгІа ха яллийтача дІахоадаю свет.

Электроэнергех ах мах мара ца тела бокъо йолаш духхьала персональни пенсионераш мара бац. Энергосбыта хьалхашка цу гІулакха массане йола бокъо йолаш мара бац хьехархой, лораш, кхыбола юрта боахама специалисташ. Вешта аьлча, цхьа киловатт-сахьат электроэнергех массане а санна 4 кепиг дала дезаш а, хІаьта вай мехка йолаш йолча положенешка хьежжа шоаш болх беча предприятешка льготаш йолаш а ба уж. Электроэнерги дІахецача организацеша мах боацаш счетчикаш оттаю коммунальни квартирашка е гостиницей тинах долча цІеношка бахача цхьоалагІча группах болча инвалидашта, цхьа киловатт-сахьат электроэнергех 4 кепиг а тергдолаш.

Мах боацаш 8 шера цкъа электросчетчик хувц энергосбыто. ХІаьта ший бехкагІа йохаяьча счетчиках бизза мах кІал хьожабу абонентагара.

Хувцаш йолча счетчика ногІара пломбах кулг тоха духхьала энергосбыта электромонтера мара бокъо яц.

Укх тІеххьарча хана малаш-б ца хов нах чу а ухаш светах ахча дІадехаш хул аьнна каст-каста хоам кхоач энергосбытага. Иштта вовзаш воаца саг шоай квартире веча электросбыта болхло хилара сурт тІадола удостоверени хьахьокхийта деза цунга. Диц ма делаш, цІагІарча а бада тІарча а электропроводага, электросчетчикага хьажа электросбыта белхлочун мара бокъо ца хилар.

Улицашка йоагаеча лампаех мах тела безар малав ца ховш дукха нах ба. Улицашкарча бІоагІашка йоагача лампаех мах тела беза колхозо, совхозо, ЖКУ санна йолча кхыча организацеша. ХІаьта шуи цІен номер хьахьокхаш я фонара лампа. Шун счетчика тІара хьайоагІаш хила еза из.

Саг е бежан лозадаь хатар ца хилийтара бераш бІоагІаш тІа ма дувлийталаш, хан-ханнахьа дІатедалаш электропроводех дІахьекхалу гаьнаш.

И. КОНСТАНТИНОВ,
«Грозэнерго» РЭЦ энергосбыта абонентски служба начальник.

Агитпоезд— харжархой болча

КПСС XXIV съезда решенеши нийслагІча пятилетка дийлагІча шера халкъа боахама плани кхоачашъеча Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхошта карагІцувларех, республика культура Совета Іаьдал латтача шерашка дегІаярах, мехка чурча а доазол арахьарча а кердадарех, керда арадаьннача книжкаех, иштта кхыдолча дешаех лаьца дувц къахьегамхошта укх деношка культура Министерствас вІашагІтеха районашка яхача агитпоезда доакъашхоша.

Агитпоездаца ба лектораш, краеведчески музея, А. П. Чехова цІерагІча республикански библиотека, А. П. Гайдара цІерагІча берий библиотека болхлой, филармоне артисташ, моттигерча культура ЦІеной художественни самодеятельноста доакъашхой, автолавка. Ачхой-Мартана, Наура, Шелковской, иштта кхыча районашка кхаши хьайбаши деладераш болча хиннаб уж.

КЪОНАЧА ІИЛМАНХОЙ КОНФЕРЕНЦИ

Самардийнахь Грозперча мехкдаьтта Іилман-тохкама институте В. И. Ленина цІерагІча комсомола 50 шу дизара хетаяь къонача Іилманхойн специалистийн конференци хьайийллай.

Цига дакъа лоацаш ба Грознерча М. Д. Миллионщикова цІерагІча мехкдаьтта институтa, «НИПИнефтехимавтомата», Киевера, Уферча, Бакурча, иштта кхыча городашкарча Іилман-тохкамеи проектни организацей къона Іилманхой.

Пхь секцех болх бу конференце. Цига дувц укх тайпара дешаш: каталитически адсорбционни процессаш, мехкдаьтта чакхдоаха процессаши аппараташи кийчъяр, иштта кхыдараш.

Тахан ший болх чакхбоаккх конференце.

С. ХАДЖИЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 июнь.

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 —Босбола телевидени. Іуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Шахматни школа. Разрядиний класс. 10.00 — Босбола телевидени. «Тишка миштa дийхар вай?» яха телевизионни художественни фильм. 11.00 — Пятилетка гІишлош хьалъеча. 15.55 — Передачай программа. 16.00 — Босбола телевидени. «Валдайски эскизаш» яха телевизионни документальни фильм. 16.25—Босбола телевидени. Пионерски концерт. 16.55 — Города Москва Ленинградски хоржама округа харжархой СССР-а Лакхехьарча Совета депутаталла волча кандидатаца повкъост Подгорнеца вІашагІкхетар. СССР-а Паччахьалкхеп Академически Доккхача театрера трансляци. (Босбола телевидени). 19.15 — Классически ашарий концерт. 19.45 — Босбола телевидени. «Причал» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 2-гІа серн. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.45 — Босбола телевидени. Футболах йола дунен чемпионат. Бразиле сборни — Югославе сборни. Германе Федеративни республикера передача. 23.15 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.55 — Патриоташ кхетамца кхебар (нохчий меттала). 18.05 — Поповича цІерагІа йолча улице хоржамхой болча. 18.15 — Фильм. 18.25 —«Нохч-ГІалгІайчу гІолла». Информационни программа (эрсий, гІалгІай меттала). 18.45 — Дунеп халкъашта юкъера обозрени. 19.00 —Киножурнал. 19.10 — Яхь толамалард я «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завод (гІалгІай меттала). 19.20 — Документальни фильм. 19.30 — ДІаяхача замах юхедиеача воча гІулакхашна къовсам лоаттабе, «ХІана бехар къона дезал» (нохчий меттала).

14 июнь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 —Босбола телевидени. Іуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Бераштa. Агнии Барто стихаш. 10.05 — Босбола телевидени. «Бокъонца вола трубач» яха телевизионни художественни фильм. 11.05 — «Хьалха отта бокъо хилар» яха телевизионни очерк. 15.50 — Передачай программа. 15.55 — Босбола телевидени. Документальни фильмай программа. 16.25 — Босбола телевидени. Дешархошта. «Кегирхой творчества». 16.55 — Города Москва Бауманcки хоржама округа хоржамхой СССР-а Лакхехьарча Совета депутаталла волча кандидатаца новкъост Брежневца вІашагІкхетар. Концерт. Съездий Кремлевски Двореццера трансляци. (Босбола телевидени). 21.00 — Босбола телевидени. «Ха» Города Москва Бауманcки хоржама округа харжархой СССР-а Лакхехьарча Совета депутаталла волча кандидатаца новкъост Брежневца вІашагІкхетарах йола репортаж. 22.30 —3-гІа концерт. Кабалевский. 22.50 —Босбола телевидени. Интервидени. Спортивни программа. 23.20 — Кердадараш, передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.00 — Телевизионни агитпункт. 18.10 — Хоржамашкара денз хоржамашка кхаччалца. Цементни завода хьалхара гІаллаш. 18.40 — «Нохч-ГІалгІайчу гІолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала) 19.00 — Хоамаш, реклама. 19.06 — Киножурнал. 19.15 —Доакъараш кийчдар лоархІамера декхар да. Миштa доах толамаш. 19.35—Документальни фильм. 19.45 —Шоана, кхалнах (гІалгІай меттала).

РАДИО

13 июнь

6.30 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала). 6.45 — Хоамаш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Чайковский Концерт (эрсий меттала). 15.00 — «Къона тІехье» (нохчий меттала). 15.15 — «Юрта сайре тІаенай» яха корреспонденци (гІалгІай меттала). 15.30 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (гІалгІай меттала) 15.50 — Хоржамий денна дола къахьегама совгІаташ (эрсий меттала). 16.00 — «Шоана, кхалнах» яха радиожурнал (нохчий меттала). 16.20 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала). 16.55 — Города Москва Ленинградски хоржама округа хоржамхой СССР-а Лакхехьарча Совета депутаталла волча кандидатаца новкъост Подгорнеца вІашагІкхетар. СССР-а Паччахьалкхеп академически Доккхача театрера трансляци.

14 июнь

6.30 — Экономически знанеи радиошкола (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаши хаоттами. 7.20 — Республикански газетий обзор 8.25 — ХІирий композиторий произведенеш (эрсий меттала). 15.15—Хоржамашта накъадолхаш. Советий Лакхара бехктокхам. Къахьегамхой депутатий Грозненски районни совета председатела Дурдиева къамаьл (нохчий меттала). 15.30 — ДоттагІий оазаш (эрсий меттала). 15.45— СССР-а Лакхехьарча Совета хоржамаш дара хетадаь да «Болхлой вахар» яха радиогазета (эрсий меттала) 16.15 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала). 16.55 — Город Москва Бауманcки хоржама округа харжархой СССР-а Лакхехьарча Совета депутаталла волча кандидатаца новкъост Брежневца вІашагІкхетар.

ХАОТТАМ

Тахан республике гІоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, бебеча оагІорахьара мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гІолла 23—27. Грозне 24—26 градус йовхал йолаш хилеи тарлу. Кхоанеи ломмеи морхаш а йолаш юкъ-юкъе екха а екхаш, нагахьа кІезиг-дукха догІа а делхаш, ди а къувкъаш, бебеча оагІорахьара, цкъаза малхбузехьара мух хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 11—16, деношка 17—22 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийна вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет зрадувл шинареи, ареи, шоаттеи деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

Заказ № 5660.